

VAN STRAAT NAAR STRATEGIE

EEN KWALITATIEF ONDERZOEK NAAR DE INTERGRALE AANPAK JEUGDOVERLAST EN CRIMINALITEIT VAN DRIE HOTSPOTS IN ROTTERDAM

Anouk Visscher
Masterscriptie Contemporary Social Problems
Juni 2017

Utrecht University

Colofon

RAPPORT

TITEL
ONDERZOEKSVRAAG
PLAATS EN DATUM

Van straat naar strategie
In hoeverre sluit het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit aan op de problematiek die zich in de praktijk voordoet onder de jongeren uit de groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen?
26 juni 2017, Rotterdam

AFSTUDEERDER

NAAM
STUDENTNUMMER
OPLEIDINGSINSTITUUT
FACULTEIT
OPLEIDING
UITSTROOMACCENT
STUDIEJAAR
E-MAIL

Anouk Visscher
5837634
Universiteit Utrecht
Sociale Wetenschappen
Contemporary Social Problems
Crime and Safety
2017-2018
a.d.visscher@students.uu.nl

AFTUDEERORGANISATIE

ORGANISATIE
ADRES
TELEFOONNUMMER
AFSTUDEERBEGELEIDING

Futuro powered by B&A
Pr. Margrietplantsoen 87, 2595 BR Den Haag
+031 70 302 9500
Koen de Ridder
Mob: +31 6 46 76 21 82
k.ridder@bagroep.nl

OPLEIDINGSINSTITUUT

ORGANISATIE
ADRES
TELEFOON
EERSTE LEZER

Universiteit Utrecht
Heidelberglaan 1, 3584 CS Utrecht
+31 30 253 4700
Dr. A. Knigge
a.knigge@uu.nl

TWEEDE LEZER

Dr. A. Poortman
a.poortman@uu.nl

Voorwoord

Beste lezer,

Voor u ligt mijn afstudeerscriptie voor de master Contemporary Social Problems aan de Universiteit Utrecht. Het onderzoek is geschreven in opdracht van Futuro, een onderdeel van het beleid- en adviesbureau B&A groep waar ik vijf maanden stage heb mogen lopen. Dit gaf mij de unieke kans om met name mee te kijken in de aanpak van een hardnekkig en ingewikkeld probleem: de aanpak jeugdoverlast en criminaliteit. Ik heb een ontzettend leerzame tijd gehad waar ik alle collega's voor wil bedanken. Met in het bijzonder Otto Schildknecht en Nane Akpa voor al het vertrouwen dat zij in mij hebben getoond en de bijzondere leerervaringen. Ook wil ik mijn stagebegeleider Koen de Ridder bedanken voor de begeleiding en feedback tijdens deze stageperiode, maar ook met betrekking tot mijn afstudeeronderzoek. Tevens wil ik mijn scriptiebegeleider Antonie Knigge bedanken. Zijn begeleiding en feedback hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan een succesvolle afronding van deze scriptie. Natuurlijk ben ik ook een woord van dank verschuldigd aan alle personen en respondenten betrokken bij de integrale groepsaanpak in Bospolder, Tussendijken en Spangen voor de bereidwilligheid om met mij in gesprek te gaan en de openheid die jullie hebben getoond. Ten slotte wil ik vrienden en familie bedanken voor hun steun en hulp tijdens deze periode.

Anouk Visscher

Rotterdam, juni 2017

Samenvatting

De samenleving heeft nog altijd te maken met jongeren die zich in groepsverband ophouden. Deze groepen zorgen soms voor hinderlijk, overlastgevend of zelfs crimineel gedrag. Die problematische jeugdgroepen vragen om een andere inzet gericht op preventie, interventie en repressie. Deze inzet wordt afgestemd onder regie van de gemeente met voorzieningen als het jongerenwerk, of wanneer de inzet daar om vraagt politie en justitie. Met het programma Jeugdoverlast en Jeugdcriminaliteit 2015-2018 'stok achter de deur' wilt de gemeente Rotterdam er voor zorgen dat de wijkveiligheid en de veiligheidsbeleving onder de bewoners van Rotterdam stijgt. Per wijk, waar zich een problematische jeugdgroep ophoudt, wordt een aanpak op maat ingezet. Het doel van de aanpak is een afname van vijftien naar tien jeugd hotspots voor het eind van 2018. Om dit doel te behalen richt dit onderzoek zich op drie jeugd hotspots in de gemeente Rotterdam om verbeterpunten met betrekking tot de integrale aanpak in deze drie wijken zichtbaar te maken.

Vanuit de *Social control theory* (Gottfredson & Hirschi, 1990) en de *Strain theory* (Merton, 1968; Agnew 2001) wordt verwacht dat wanneer mensen worden geconfronteerd met bepaalde beperkingen in hun leven zij eerder geneigd zijn crimineel gedrag te vertonen. Deze beperkingen of 'strains' kunnen worden onderverdeeld in vijf typen kenmerken. Bepaalde interventies gericht op deze vijf typen kenmerken kunnen eraan bijdragen het criminele gedrag te voorkomen of te verminderen.

Door middel van kwalitatief onderzoek zijn de normatieve kaders van negentien professionals betrokken bij de integrale groepsaanpak op uitvoerend niveau in de wijken Bospolder Tussendijken en Spangen op gebieden als risicofactoren, interventies, zorg- en hulptrajecten en de integrale aanpak in kaart gebracht. De normatieve opvattingen van de professionals biedt inzicht in de problematiek die speelt onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak en in hoeverre het beleid in deze drie wijken hierop aansluit.

Uit de analyse van de empirische bevindingen komt naar voren dat de jongeren uit de integrale groepsaanpak doorgaans te maken hebben met multiproblematiek. *Strains* doen zich voor op alle vijf de typen kenmerken en worden veelal versterkt wanneer deze als oneerlijk worden ervaren, omvangrijk zijn of wanneer er sprake is van een beperkte sociale controle. *Strains* kunnen worden voorkomen of worden verminderd door inzet van bepaalde interventies en zorg- en hulptrajecten.

Uit de empirische bevindingen volgt de conclusie dat het beleid goed aansluit op de problematiek die zich voordoet onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak op het gebied van interventies en zorg- en hulptrajecten. De problemen doen zich echter voor in de uitvoering van het beleid. De professionals geven aan behoefte te hebben aan duidelijke consequenties voor de jongeren uit de integrale groepsaanpak wanneer zij hulpverlening weigeren en het overlastgevend en criminele gedrag zich voortzet. De aanbevelingen die in

dit onderzoek worden gedaan richten zich vooral op maatregelen die de samenwerking van de integrale partners vergroot en de afstemming onderling verbetert waardoor zij efficiënter kunnen werken en duidelijke grenzen kunnen stellen aan de jongeren uit de integrale groepsaanpak.

Inhoud

1. Inleiding.....	1
1.2 Problematische jeugdgroepen	3
1.3 Relevantie	5
1.3.1 Maatschappelijke relevantie	5
1.3.2 Wetenschappelijke relevantie	6
1.4 Doel- en vraagstelling.....	7
2. Theoretisch kader.....	10
2.1 Social control theory	10
2.2 Strain theory	11
2.3 Vijf typen kenmerken	12
2.3.1 Individuele kenmerken	12
2.3.2 Gezinsfactoren	13
2.3.3 Werk en school.....	13
2.3.4 Leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen	13
2.3.5 Omgevingsfactoren	14
2.4 Veelbelovende interventies.....	14
2.4.1 Interventies gericht op individuele kenmerken	14
2.4.2 Interventies gericht op gezinsfactoren	15
2.4.3 Interventies gericht op leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen.....	15
2.4.4 Interventies gericht op omgevingsfactoren	16
2.4.5 Interventies gericht op repressie	16
2.4.6 Interventies gericht op multi systeem problematiek.....	17
3. Beleidscontext	19
3.1 Welzijn nieuwe stijl	19
3.2 De pedagogische civil society.....	20
3.3 Beleidskader jeugdhulp Rotterdam.....	20
3.4 De integrale groepsaanpak	22
3.4.1 Lokaal jongerenwerk	24
3.4.2 Het wijkteam.....	24
3.4.3 Stedelijk Team Jongerenwerk.....	24
3.4.4 De stadswacht	25
3.4.5 De politie	25
3.4.6 De expert wijkveiligheid	25
4. Onderzoeksmethode.....	27
4.1 Dataverzameling	27

4.2 Respondenten.....	28
4.3 Topiclijsten	29
4.4 Analyse.....	29
4.5 Ethiek.....	29
4.6 Betrouwbaarheid en geldigheid.....	30
5. Resultaten.....	32
5.1 Vijf typen kenmerken	32
5.1.2 Individuele kenmerken	33
5.1.2 Gezinsfactoren	35
5.1.3 Werk en school	36
5.1.4 Leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen.....	37
5.1.5 Omgevingsfactoren.....	37
5.1.6 Strains en sociale controle.....	39
5.2 Veelbelovende interventies.....	39
5.2.1 Interventies gericht op individuele kenmerken	39
5.2.2 Interventies gericht op gezinsfactoren.....	40
5.2.3 Interventies gericht op werk en school	40
5.2.4 Interventies gericht op leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen	40
5.2.5 Interventies gericht op omgevingsfactoren	41
5.2.6 Interventies gericht op repressie	41
5.2.7 Interventies gericht op multi systeem problematiek	41
5.3 Integrale aanpak	42
5.3.1 Samenwerken	42
5.3.2 Delen van informatie.....	43
5.3.3 Aandachtspunten	44
5.4 Conclusie.....	45
6. Beleidsaanbevelingen.....	48
6.1 Overzicht aanbevelingen.....	52
7. Discussie	54
Bronnenlijst.....	55
Bijlagen.....	60
Bijlage 1 - Topiclijst jongerenwerkers	I
Bijlage 2 - Topiclijst politie en jeugdhandhavers	III
Bijlage 3 - Topiclijst gemeente	V
Bijlage 4 – Codeboom	VII

1. Inleiding

De geregistreerde jeugdcriminaliteit lijkt de afgelopen jaren af te nemen. In vergelijking met 2009 heeft Nederland 64% minder problematische jeugdgroepen. Desondanks nemen de maatschappelijke zorgen met betrekking tot problematische jeugdgroepen toe (De Jong, 2016). Deze trend doet zich ook voor in Rotterdam. In Rotterdam zijn er nog altijd probleebuurtten die onvoldoende scoren in de veiligheidsindex. Ondanks het feit dat de stad de afgelopen jaren veiliger is geworden, staat het veiligheidsniveau van een aantal wijken nog steeds onder druk. De Burgemeester van Rotterdam Ahmed Aboutaleb en wethouder van veiligheid, handhaving en buitenruimte Joost Eerdmans willen de stad leefbaar en aantrekkelijker maken voor studenten, ondernemers, bewoners en bezoekers door samen de onveiligheid en overlast in Rotterdam aan te pakken en deze zichtbaar te verbeteren, zodat de wijkveiligheid en veiligheidsbeleving onder Rotterdammers stijgt (Gemeente Rotterdam z.d.). Een groot deel van de problemen komt voort uit overlastgevendende en criminele jongeren. Om deze problematiek het hoofd te bieden kiest de gemeente Rotterdam voor een integrale aanpak die wordt beschreven in het programma Jeugdoverlast en Jeugdcriminaliteit 2015-2018 'stok achter de deur'. Dit programma richt zich op de aanpak van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit in de leeftijdscategorie tot 23 jaar (Gemeente Rotterdam, 2015). Uit onderzoek blijkt dat ongeveer 75% van de jeugdcriminaliteit wordt gepleegd in groepsverband of voortvloeit uit groepsdynamische processen. Aandacht voor problematische jeugdgroepen is dan ook van groot belang, om overlast en criminaliteit door jongeren tegen te gaan en om de leden van de groep een perspectief te bieden (Ferwerda, Van Ham & Tjihof, 2010).

Met het verminderen van jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit als doel streeft het programma 'stok achter de deur' nadat in deze collegeperiode bij 200 van de meest overlastgevendende en criminele jongeren het overlastgevendende en criminele gedrag op straat is gestopt en dat tien van de vijftien jeugdoverlast hotspots die bij de start van het programma zijn gemarkeerd aan het eind van deze collegeperiode geen hotspot meer zijn. Een gezamenlijke doelstelling van de burgemeester en wethouder veiligheid, handhaving en buitenruimte is dat het veiligheidsniveau van Rotterdam in 2018 in zijn geheel omhoog is gegaan. Dit betekent dat de Veiligheidsindex binnen het wijkprofiel een gemiddelde score van boven de 100 heeft. Het wijkprofiel laat zien hoe de gebieden en wijken in Rotterdam ervoor staan op sociaal en fysiek gebied en qua veiligheid (Gemeente Rotterdam, 2016). Deze scores zijn gebaseerd op meetbare feiten en cijfers en de beleving van de inwoners van Rotterdam. De wijken die in 2014 onder het gemiddelde veiligheidsniveau van 100 scoren laten in 2018 gemiddeld een

verbetering zien. De vijf slechtst scorende wijken op het wijkprofiel van 2014 (Hillesluis, Afrikaanderwijk, Tarwewijk, Bloemhof & Tussendijken) laten in 2018 een stijging van vijf punten op de veiligheidsindex binnen het wijkprofiel zien (Gemeente Rotterdam, 2015). Dit onderzoek richt zich op de buurten Bospolder, Tussendijken en Spangen. Deze wijken bevinden zich in de deelgemeente Delfshaven en behoren volgens de veiligheidsindex tot drie van de slechtst scorende wijken van Rotterdam. Recente cijfers laten zien dat zowel Bospolder als Tussendijken in 2014 ver onder het gemiddelde van 100 scoorden op de veiligheidsindex (Bospolder: 85, Tussendijken: 85) (Gemeente Rotterdam, 2016). In Spangen is de veiligheidsindex met twee punten gestegen (92 in 2014, 94 in 2016). Tussendijken is geselecteerd als een van de vijf slechtst scorende wijken van Rotterdam. Voor deze wijk is een target gesteld om in 2018 een verbetering van vijf punten te laten zien op de veiligheidsindex. Tussendijken laat echter in 2016 een score zien die negen punten gezakt is ten opzichte van de start van het programma 'stok achter de deur' in 2014 (85 in 2014, 76 in 2016). Voor Bospolder geldt een afname van vijf punten in 2016 ten opzichte van het jaar 2014 (85 in 2014, 80 in 2016) (Gemeente Rotterdam, 2016).

De hoofdverantwoordelijkheid voor de thema's basisveiligheid, high impact crimes, ondermijning en risicogroepen ligt bij de gemeente. Voor de veiligheidsthema's 'levendige stad', 'veiligheid in de buurt' en 'jeugd en risicogroepen' zijn de verbeteringen afhankelijk van veel verschillende partijen. De professionals in de wijk krijgen de verantwoordelijkheid voor het inrichten en uitvoeren van de groepsaankpak jeugdoverlast en jeugdcriminaliteit. Om dit vorm te geven is in opdracht van de Stadsmarinier het adviesbureau Futuro ingezet. Futuro heeft in opdracht van het ministerie van Veiligheid en Justitie het Actie-Leerprogramma (hierna ALP) ontwikkeld. Dit programma pakt jeugdoverlast en criminaliteit stapsgewijs aan. Het ALP is effectief op drie verschillende niveau's: 1) de jongere, 2) het netwerkverband of de wijk en 3) de gemeente. Er wordt gekeken naar de manier van samenwerken van de betrokken professionals en er wordt ingezet op een cultuuromslag. Om dit te bereiken verrijkt Futuro het vakmanschap van de professionals die betrokken zijn bij de integrale aanpak van de jeugdgroep in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen door middel van specialistische kennis en actiegerichte vaardigheden die nodig zijn om deze jeugdgroep aan te pakken. Futuro heeft voor de professionals modules georganiseerd die gebruikt worden om de kennis onder de professionals te vergroten en de samenwerking tussen de verschillende partijen te bevorderen. Ook zet Futuro 'coaching on the job' in waarin ze professionals begeleiden om de verworven kennis uit de modules te gebruiken in de praktijk, aan de hand van een casus uit de praktijk. Het uiteindelijke doel van Futuro is een gedragsverandering teweeg te

brengen bij de jongeren en bewustwording bij de professionals om een effectieve aanpak te creëren.

Dit masteronderzoek geeft inzicht in de problematische jeugdgroep in Bospolder, Tussendijken en Spangen en de kansen en knelpunten van de integrale aanpak. Het doel van dit onderzoek is het inzichtelijk maken van deze kansen en knelpunten zodat het beleid beter op de praktijk aan kan sluiten. Uit dit onderzoek komen bevindingen die beschreven zijn vanuit een informerend en lerend perspectief waardoor er inzicht ontstaat in de integrale groepsaanpak vanuit verschillende perspectieven (zowel vanuit de literatuur, de beleidscontext en de praktijk). Door onderzoek te doen naar de aansluiting van het beleid op de praktijk kunnen nieuwe inzichten worden verkregen die bruikbaar zijn bij de preventie van criminaliteit. Dit kan wellicht zorgen dat de aanpak bijgestuurd kan worden en overlast en criminaliteit binnen de wijken afneemt. Deze kennis is ook relevant voor Futuro in het toepassen van het ALP in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen om de integrale aanpak jeugdoverlast en criminaliteit te verbeteren.

1.2 Problematische jeugdgroepen

Het onderzoek vindt plaats in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen. Deze wijken liggen in de deelgemeente Delfshaven in de gemeente Rotterdam en zijn gemarkeerd als 'hotspots'. Onder een hotspot wordt een specifieke geografische locatie verstaan waar gedurende langere tijd en/of terugkerend sprake is van een hoge concentratie van criminaliteit en/of overlast (Van Dijk, Van den Handel & Versteegh, 2011). De integrale groepsaanpak kent drie typen jeugdgroepen. Dit betreffen de 'hinderlijke jeugdgroepen', de 'overlastgevende jeugdgroepen' en de 'criminele jeugdgroepen'. De hinderlijke jeugdgroep bestaat uit jongeren die af en toe luidruchtig in de wijk zijn, zich incidenteel schuldig maken aan lichte geweld- en vermogensdelicten en nog voldoende aanspreekbaar zijn op hun gedrag. Ernstiger zijn de overlastgevende jongeren. Deze groepen zijn veel nadrukkelijker aanwezig, maken zich veelal schuldig aan geweld en plegen doelbewuster delicten. De groepsleden zijn minder goed te corrigeren en zijn meer bezig om te zorgen dat ze niet gepakt worden. Jongeren uit een criminele jeugdgroep zijn al vaker met politie in contact gekomen en plegen delicten niet alleen voor het aanzien of de kick, maar voor het financiële gewin (Ferwerda, 2009).

De Jong (2016) beschrijft een nieuw soort veelpleger. Dit zijn jongeren of jongvolwassene tussen de 14 en 30 jaar oud met een niet- Westerse allochtone achtergrond (veelal Marokkaans) die zich aangetrokken voelen tot aanzien uit de wijk, gevoelig zijn voor groepsdruk en verslaafd zijn aan een dure levensstijl. Deze jongens hebben een toenemende kennis van politie tactieken waarbij betrokkenheid bij strafbare feiten altijd ontkent wordt. Deze jongens maken snel carrière in de onderwereld en hebben weinig antecedenten op hun naam staan wanneer zij worden gepakt voor zwaardere delicten. Uit verschillende werksessies georganiseerd door Futuro om de betrokken professionals actief in de groepsaanpak met kennis te verrijken kwam naar voren dat jongens uit Bospolder, Tussendijken en Spangen zich veelal beroepen op het zwijgrecht en dat jongeren steeds jonger zijn wanneer zij gepakt worden voor zwaardere vergrijpen. De professionals gaven tevens aan dat er weinig meldingen zijn vanuit bewoners en dat familie waarschijnlijk de jongens beschermen, omdat zij de gezinnen voor een groot deel financieel onderhouden of dat bewoners te bang zijn en bedreigd worden. De jeugdgroep heeft als het ware de wijk in gijzeling genomen (werksessie Actie-Leerprogramma, persoonlijke communicatie, 30 maart 2017).

Dit onderzoek focust zich op 80 jongeren die tot een integrale aanpak jeugdoverlast en criminaliteit (ook wel de groepsaanpak) behoren. Deze aanpak maakt gebruik van de indeling van drie soorten problematische jeugdgroepen beschreven door De Jong (2016). De groep is als een overlastgevende groep geprioriteerd. Zij zijn onderdeel van een groep overlastgevende of criminele jongeren in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen. Er wordt in de groepsaanpak op deze jongeren gefocust omdat zij al flinke stappen hebben gemaakt richting een criminele carrière, of omdat zij dreigen af te glijden richting de criminaliteit. In deze groep zitten ook een aantal jongeren die het momenteel goed doen, maar nog steeds worden gemonitord voor overlastgevend en crimineel gedrag in het verleden.

1.3 Relevantie

1.3.1 Maatschappelijke relevantie

Het vergroten van de sociale veiligheid, zowel de feitelijke criminaliteit en overlast als de veiligheidsbeleving staat hoog op het lijstje beleidsprioriteiten sinds de lancering van het programma 'Naar een veiliger samenleving', door het eerste kabinet-Balkenende in 2002 (tk 2002/2003a). In Rotterdam is het veiligheidsgevoel onder de inwoners laag. Dit heeft geresulteerd in 15 jeugd hotspots waaronder drie in de deelgemeente Delfshaven (Gemeente Rotterdam, 2015). De maatschappelijke zorgen omtrent deze problematische jeugdgroepen neemt toe. Het groepsgedrag van jongeren in criminele en overlastgevend jeugdgroepen heeft een groot effect op de maatschappij. Veel van hen hebben te maken met multiproblematiek, komen uit ontwrichte gezinnen met een laag sociaal- economisch perspectief en een weinig kansrijke omgeving. Het betreft risicjongeren die geen substantiële bijdrage leveren aan de stad, maar een groot beroep op gemeenschapsgeld (gaan) doen (Gemeente Rotterdam, 2016). De kosten die het de maatschappij kost wanneer er gereageerd wordt op het gedrag van deze problematische jeugdgroepen, de kosten die interventies gericht op preventie met zich meebrengen en de kosten die het directe gevolg zijn van het probleemgedrag (maatschappelijke schade door overlast, criminaliteit en schooluitval) zijn enorm. Deze kosten doen zich voor op drie domeinen: Onderwijs, Werk & Inkomen, Veiligheid en Zorg & Ondersteuning. Dit onderzoek is relevant omdat het inzicht geeft in de sterke kanten en knelpunten van de integrale aanpak jeugdoverlast en criminaliteit vanuit een theoretisch perspectief, de beleidscontext en de praktische invulling hiervan, waardoor er zichtbaar wordt waar extra aandacht op gericht moet worden om het begeleidingsproces van deze jongeren succesvol te laten eindigen. Een aansluitend beleid op de praktijk zorgt ervoor dat voorkomen kan worden dat jongeren het criminele pad gaan bewandelen en draagt bij aan een afname van overlastgevend en crimineel gedrag. Tevens kan een succesvolle begeleiding van jongeren uit de integrale groepsaanpak leiden tot een verhoging van het veiligheidsgevoel onder de burgers van Rotterdam en een vermindering in de kosten die problematische jeugdgroepen met zich meebrengen.

1.3.2 Wetenschappelijke relevantie

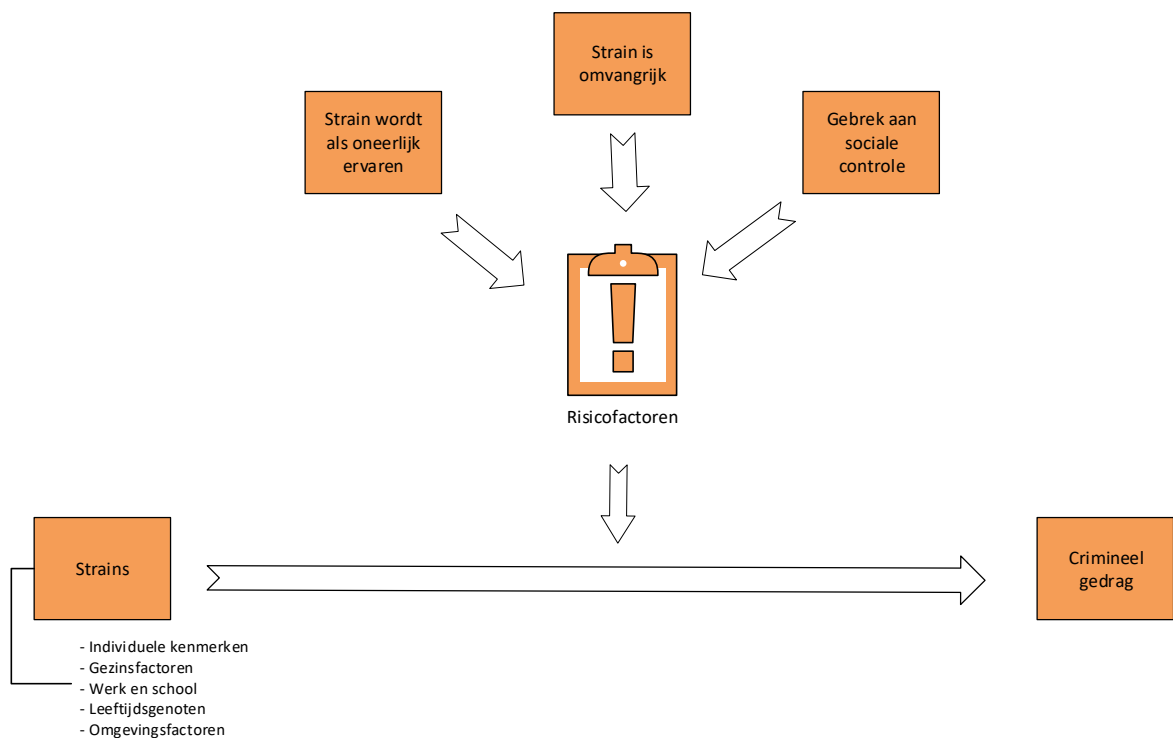
Kennisgestuurd beleid en de inzet op effectieve interventies op basis van de levensloop- en ontwikkelingsbenadering van (jeugd) criminaliteit verbindt beleid aan de wetenschap. Binnen de wetenschap zijn vele theorieën gericht op het verklaren van criminaliteit. Echter bestaat er tot op heden discussie over eventuele factoren die invloed zouden kunnen uitoefenen op de transitie van het vertonen van crimineel gedrag naar het afnemen van crimineel gedrag of dat deze factoren los staat van het vertonen van crimineel gedrag.

“We know little about ‘escape from the risk process’ and whether predictors of desistance are unique or simply the opposite of criminogenic factors” (Sampson & Laub, 1992, p. 64).

Om deze vraag te kunnen beantwoorden moet er meer onderzoek plaatsvinden naar de veronderstelde relatie tussen de (effectieve) maatregelen en de risicofactoren. Alleen dan kan beoordeeld worden of het beleid kans van slagen heeft. Meer onderzoek naar de adequate inzet van hulpverlening naar aanleiding van de risicofactoren waaraan de jongeren zijn blootgesteld en het criminele gedrag dat ze vertonen voor de groep overlastgevende en criminele jongeren in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen, kan een eerste stap zijn naar het verbeteren van het gedrag van de jongeren en de eventuele afname van risicofactoren. Zijn jongeren in staat hun leven te beteren naar aanleiding van een levensveranderende gebeurtenis of hebben bepaalde transities zoals het vinden (en behouden) van een baan of het kunnen onderhouden van een liefdesrelaties geen invloed op het vertonen van crimineel gedrag. Dit onderzoek is een eerste voorzet naar het beantwoorden van dit soort vragen.

1.4 Doel- en vraagstelling

Op basis van literatuuronderzoek wordt er een theoretisch kader ontwikkeld. Hieruit volgen vijf theoretische concepten die de rode draad van dit onderzoek zullen zijn. Deze worden in hoofdstuk 2 nader toegelicht. Op basis van deze theoretische concepten worden er interviews gehouden met de geselecteerde respondenten. De resultaten van de interviews zullen worden geanalyseerd waarmee een antwoord zal worden gegeven op de onderzoeksvragen. In Afbeelding 1 wordt schematisch weergegeven welke factoren van invloed zijn op de neiging tot het vertonen van crimineel gedrag welke in het theoretisch kader (hoofdstuk 2) nader worden toegelicht.

Afbeelding 1. Schematische weergave invloed factoren op crimineelgedrag

Diverse signalen uit de gemeente Rotterdam duiden erop dat er een omslag plaats moet vinden in de hoeveelheid jeugdoverlast en criminaliteit in de stad. Niet alleen is er behoefte aan een verhoging van de veiligheidsbeleving, tevens is de zorg die uitgaat naar risicjongeren enorm kostbaar. Dit onderzoek is bedoeld om meer inzicht te verkrijgen in de effectiviteit van de groepsaanpak van jeugdoverlast en criminaliteit in Bospolder, Tussendijken en Spangen. Het doel is gebruikmakend van een empirisch onderzoek effectieve en belemmerende factoren met betrekking tot de aanpak jeugdoverlast en criminaliteit in kaart te brengen. Professionals betrokken bij de integrale aanpak in de drie wijken kunnen door middel van interviews aangeven wat er wel en niet goed gaat in de integrale aanpak en hun ervaringen, belevingen, wensen, behoeften en verwachtingen over de aanpak uitspreken.

Dit onderzoek beantwoordt zowel een beschrijvende onderzoeksvraag als een verdiepende en een beleidsadvies vraag. Het doel van de onderzoeksvragen is een beeld te schetsen van de beleidscontext en de praktische invulling hiervan. Dit onderzoek geeft antwoord op hoe het beleid in Rotterdam invulling geeft aan het verminderen van overlastgevend en crimineel gedrag onder jongeren en in hoeverre de toepassingen op het gebied van interventies en zorg- en hulpverlening aansluiten op de problematiek die speelt onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen. In dit onderzoek wordt met beleid, de praktische invulling van de uitvoeringpartners door middel van interventies en zorg- en hulpverleningstrajecten bedoeld. Omdat de inzet en aanpak van jeugdoverlast en criminaliteit in elke wijk in Rotterdam op maat wordt aangeboden is onderzoek in de praktijk noodzakelijk om hier een duidelijk beeld van te vormen. Om deze vraag te beantwoorden wordt er tevens gekeken naar de criminogene factoren die een rol spelen in deze drie wijken en welke problemen zich voor doen in de uitvoering van de integrale aanpak. Door de normatieve kaders van de betrokken professionals inzichtelijk te maken wordt er inzicht gegeven in de toepassingen van verschillende interventies. Dit onderzoek hoopt een bijdrage te kunnen leveren aan het verbeteren van de integrale groepsaanpak zodat de gestelde doelen met betrekking tot het verminderen van de jeugdoverlast en criminaliteit behaald kunnen worden. In dit onderzoek staat de volgende onderzoeksvraag centraal:

“In hoeverre sluit het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit aan op de problematiek die zich in de praktijk voordoet onder de jongeren uit de groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen?”

Deze vraag wordt beantwoord aan de hand van een aantal beschrijvende vragen. Het onderzoek zal zich richten op wat volgens de laatste wetenschappelijke inzichten, succesvolle interventies zijn met betrekking tot de aanpak van overlastgevende en criminele jongeren. Vervolgens wordt het Rotterdamse beleid hiermee vergeleken en wordt er gekeken welke problemen zich voordoen op uitvoerend niveau. Ten slotte wordt er op basis van de uitkomsten van de beschrijvende en verdiepende vraag een beleidsadvies geformuleerd die de integrale aanpak jeugdcriminaliteit en overlast op uitvoerend niveau zou kunnen verbeteren:

1. Welke problematiek doet zich voor onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen?
2. Wat houdt het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit in dat wordt ingezet op de jongeren uit de integrale groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen?
3. Welke problemen doen zich voor in de uitvoering van het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen?
4. Welke advies en beleidsvoorstellen kunnen op uitvoerend niveau worden gedaan ten aanzien van de integrale aanpak jeugd in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen?

2. Theoretisch kader

In het eerste deel van het theoretisch kader worden verschillende motiverende factoren beschreven die bijdragen aan de reden waarom mensen crimineel gedrag kunnen gaan vertonen. De vraag waarom mensen delicten, is er één zonder eenduidig antwoord. Sommige theorieën gaan uit van de dader zelf, zoals een laag IQ of van situationele omstandigheden zoals, een gebrek aan straatverlichting of blauw op straat. Ook zijn er theorieën die de maatschappelijke positie van de dader als verklaring geven voor het vertonen van deviant gedrag of focussen op de opvoedingsstijl en het socialisatieproces van het kind.

In het tweede deel van het theoretisch kader wordt er ingegaan op voorbeelden van risicofactoren en manieren om deviant gedrag te verminderen. Hier worden effectieve interventies besproken en wordt er ingegaan op mechanismen die zorgen dat interventies werken in het tegengaan van overlast en criminaliteit.

2.1 Social control theory

In de *social control theory* wordt uitgelegd dat individuen van nature gemotiveerd zijn om deviant gedrag te vertonen, tenzij zij worden tegengehouden door de sociale controle van de samenleving (Wright, Caspi, Moffitt & Silva, 1999). Er zijn drie soorten van sociale controle; directe controle, *stake of conformity* en interne controle. Deviant gedrag is het meest waarschijnlijk wanneer; 1) ouders en anderen er niet in slagen het individu te controleren en te straffen wanneer deviant gedrag getoond wordt (directe controle); 2) het individu niet gehecht/verbonden is aan ouders, sociale bindingen op school of andere instituties in de samenleving (*stake of conformity*); 3) het individu gebruikelijke normen en waarden niet geïnternaliseerd heeft (interne controle). De mogelijkheden en de verleidingen om deviant gedrag te uiten worden verminderd door middel van deze vormen van sociale controle (Gottfredson & Hirschi, 1990). Een lage mate van directe controle en *stake of conformity* leidt meestal tot een gebrek aan sociale steun die de neiging tot het vertonen van crimineel gedrag versterkt, doordat er weinig corrigerende factoren aanwezig zijn (Agnew, 2001). Individuen die aangeven veel bindingen te hebben met hun ouder, op school of werk vertonen bijvoorbeeld minder vaak deviant gedrag dan individuen die dit niet hebben. Zij hebben een sterk belang bij het conformeren aan de overtuigingen en waarden van de samenleving omdat zij deze sociale banden niet willen verliezen. Interne controle betekent dat individuen weerhouden worden van het vertonen van deviant gedrag omdat zij geloven dat criminaliteit slecht is. De mate waarin mensen geloven dat criminaliteit slecht is hangt

ook af van de mate van directe controle, de sterkte van de sociale banden en investeringen die iemand heeft gemaakt. Iemand kan bijvoorbeeld nooit geleerd hebben dat deviant gedrag wordt afgekeurd (Gottfredson & Hirschi, 1990).

2.2 Strain theory

De Franse socioloog Emile Durkheim (1964) stelde dat armoede en ongelijkheid zich in elke samenleving voordoet, en dit pas redenen zijn tot het vertonen van crimineel gedrag wanneer er ook sprake is van een afwezigheid van maatschappelijke normen of regels, ook wel 'anomie' genoemd. Merton (1968) bouwt in de *strain theory* voort op de ideeën van Durkheim over anomie.

Merton (1968) beschrijft in de *strain theory* dat mensen een bepaald niveau van doelen nastreven zoals een bepaald niveau van welvaart. Veel mensen zijn echter niet in staat om deze doelen op een legitieme manier te behalen omdat zij niet over de middelen beschikken die dit mogelijk maken, zoals een opleiding of een baan (Merton, 1968). De afwezigheid van overeenstemming tussen de door de maatschappij vastgestelde doelen en de beperkte middelen die mensen hebben om deze doelen te bereiken, is de oorzaak van wat Merton (1968) een *strain to anomie* noemt. Strains kunnen de sociale controle verminderen en criminaliteit kan een methode zijn om te copen met strains. Een 'strain' is een druk of spanning die mensen in zekere mate ervaren (Merton, 1968). Een 'strain' vergt dus veel van iemands kracht, middelen en/of mogelijkheden. Merton (1968) beschrijft dat samenlevingen die veel nadruk leggen op succes en rijkdom en weinig nadruk leggen op de normen en regels voor het bereiken van deze doelen hogere misdaadcijfers hebben. De nadruk die gelegd wordt op het bereiken van het doel overschaduwet het belang van het volgen van de regels. Mensen kunnen dus illegale middelen bedenken om de nagestreefde doelen toch te kunnen bereiken.

Volgens Merton (1968) zullen vooral mensen uit achtergestelde milieus, vanwege hun gebrek aan vooruitzichten, hun toevlucht nemen tot deze illegale middelen. Agnew (2001) bouwt verder op de oorspronkelijke *strain theory* van Merton (1968) en beschrijft drie categorieën waarin strains verdeeld kunnen worden: 1) mensen zijn niet in staat om hun doelen te bereiken; 2) mensen kunnen iets verliezen waar ze veel waarde aan hechten zoals mogelijkheden, privileges of een relatie; en 3) mensen kunnen op een negatieve wijze worden behandeld door anderen zoals mishandeling of vernedering.

Agnew (2001) onderscheidt ook een aantal factoren die de waarschijnlijkheid dat strain tot criminaliteit leidt verhogen:

- Als de strain als oneerlijk wordt ervaren of als mensen zich oneerlijk behandeld voelen, kan dit leiden tot negatieve emoties zoals boosheid, frustratie, depressie en angst;
- Als de strain omvangrijk is zal deze moeilijker zijn te negeren en hiermee te copen op een legale wijze;
- Als de strain veroorzaakt is of verband houdt met geringe sociale controle.

Cohen (1955) beschrijft echter dat jongeren volgens hem niet alleen op zoek zijn naar materiële doelen, maar ook naar zingeving op een ander niveau. Mensen die opgroeien in een weinig positief stimulerende omgeving missen sociale bindingen zoals school omdat ze niet goed kunnen meekomen (*stake of conformity*). Dit kan leiden tot een negatief zelfbeeld. Jongeren die geen succes ervaren in het onderwijssysteem gaan op zoek naar status buiten de school (De Groof & Smits, 2006). Belangrijke elementen zijn volgens Cohen (1955) competitie en frustratie met betrekking tot status. Jongeren uit arbeidersmilieus worden geconfronteerd met statusproblemen, gevoelens van schaamte en een gebrek aan zelfrespect. Een manier hiermee om te gaan, is het aangaan van sociale verbindingen met lotgenoten en bepaalde kernwaarden te verwerpen. Hierdoor ontstaan overlastgevende en criminele jeugdgroepen geheel met eigen regels, normen en waarden. Provocerend gedrag binnen de groep levert hen waardering op die zij missen in de maatschappij.

2.3 Vijf typen kenmerken

Voorbeelden van strains beschreven door Agnew (2013) lijken op risicofactoren voor crimineel gedrag. Deze doen zich voor op vijf typen kenmerken; 1) individuele kenmerken, 2) gezinsfactoren, 3) werk en scholing, 4) leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen, 5) en omgevingsfactoren (Meij & Ince, 2013). Door middel van interventies en zorg- en hulptrajecten kunnen deze strains worden voorkomen of verminderd. (Brons, Hilhorst & Willemsen, 2008).

2.3.1 Individuele kenmerken

Individuele risicofactoren voor het ontstaan van antisociaal gedrag zijn te onderscheiden op allerlei niveaus: genetische of biologische kenmerken, sociaal cognitief functioneren en/of gebrekkige sociale vaardigheden. Voorbeelden van individuele risicofactoren zijn een laag IQ, impulsiviteit, weinig vrees, gevoeligheid voor beloning op korte termijn, weinig

empathische gevoelens (Brons et al., 2008) sekse, etniciteit en discriminatie (Agnew, 2013). Allochtonen worden sterk vertegenwoordigd in het criminele circuit, echter kan dit verklaard worden door twee factoren, namelijk: een lage sociaaleconomische positie en het ontbreken van sociale controle (Bovenkerk, 2009). Deze individuele kenmerken worden beïnvloed door, en beïnvloeden zelf de sociaal culturele omgeving waarin de jongere functioneert zoals het gezin, leeftijdgenoten, school, buurt en/of de samenleving (Brons et al., 2008).

2.3.2 Gezinsfactoren

Over het algemeen kan er gesteld worden dat het effect van gezinsfactoren meestal niet direct is. Het opgroeien in een eenoudergezin verklaart bijvoorbeeld weinig. De gezinsstructuur hangt echter wel vaak samen met andere risicofactoren zoals financiële problemen, slechte huisvesting en weinig sociale steun vanuit de omgeving. Het indirecte effect van een eenoudergezin heeft invloed op de ontwikkeling van een kind. Zo kunnen ouders bijvoorbeeld minder betrokken zijn bij de opvoeding, kan er minder toezicht zijn (Weinraub, Horvath & Gringlas, 2002) of wordt er niet op een adequate manier gestraft (Brons et al., 2008). De kenmerken van de ouder- kind interactie die in verband zijn gebracht met antisociaal gedrag zijn een gebrek aan steun van en binding aan de ouders (Reitz, Deković, Meijer & Engels, 2006).

2.3.3 Werk en school

Uit onderzoek blijkt dat kinderen die weinig interesse in school hebben en slechte schoolprestaties behalen niet alleen het risico hebben tot schooluitval maar ook vaker omgaan met deviante leeftijdsgenoten. Voorbeelden van risicofactoren met betrekking tot dit domein zijn: slechte schoolprestaties, het vertonen van een lage inzet, weinig academische aspiraties, een slechte motivatie, problemen op het werk, chronische werkloosheid en werken in de secundaire arbeidsmarkt (lage inkomens en slechte arbeidsomstandigheden) (i.e., Hawkins, Herrenkohl, Farrington, Brewer, Catalano, Harachi & Cothorn, 2000; Agnew, 2001; Peeters, Verschraegen, Debels, Brosens, Van Gestel & Berghman, 2005; Murray & Farrington, 2010).

2.3.4 Leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen

Tijd doorbrengen met leeftijdsgenoten die zich bezighouden met delinquent of antisociaal gedrag, bende betrokkenheid en minder blootstelling aan positieve sociale interactie als gevolg van pesten en afwijzing zijn belangrijke factoren van delinquent gedrag (Murray & Farrington, 2010). Ook is het gebrek aan betrokkenheid bij normale, prosociale leeftijdsgenoten, het beschikken over weinig sociale vaardigheden en instabiliteit van relaties gerelateerd aan deviant gedrag (Deater, Deckard, Dodge, Bates & Pettit, 1998).

2.3.5 Omgevingsfactoren

Kinderen die opgroeien in armoede lopen meer risico om deviant gedrag te ontwikkelen. Ook kan het verblijf in economisch achtergestelde gemeenschappen (Agnew, 2013), weinig sociale cohesie en controle in een buurt, blootgesteld worden aan criminaliteit en drugs in een wijk, weinig ondersteuning vanuit bijvoorbeeld de kerk of burens en grote mobiliteit in een buurt het ontstaan van deviant gedrag verklaren (Brons et al., 2008). Opgroeien in een buurt met deze kenmerken geeft jongeren kansen voor afwijkend gedrag en geeft weer dat er vanuit de buurt weinig normen gelden tegen antisociaal gedrag (Herrenkohl et al., 2000).

2.4 Veelbelovende interventies

2.4.1 Interventies gericht op individuele kenmerken

Overlastgevend en crimineel gedrag kan verminderen in het geval van jongeren waarbij lichtere problematiek speelt, minder risicofactoren aanwezig zijn en wanneer er aandacht wordt gegeven aan de manier waarop jongeren bepaalde situaties benaderen, zoals bepaalde denkprocessen die van invloed zijn op de reactie van de jongeren (Brons et al., 2008). Overlastgevend of crimineel gedrag kan tevens worden geassocieerd met een lager niveau van morele ontwikkeling. Onderzoek laat zien dat delinquenten gemiddeld een lager niveau van morele ontwikkeling hebben dan niet delinquenten. Ook het trainen van moreel redeneren blijkt een positieve invloed te hebben op latere delinquentie (Goethals, 2007; Arbuthnot & Gordon, 1986).

Met individuele interventies gericht op een positieve gedragsverandering wordt als doel genomen het bevorderen van prosociaal gedrag, werkhouding (minder spijbelen en betere schoolprestaties etc.), beter om kunnen gaan met autoriteit, positieve sociale relaties, betere normen en waarden en vermindering in kwetsbaarheid voor negatieve invloeden van buitenaf. Onderzoek wijst uit dat interventies gericht op het vergroten van de sociale vaardigheden, conflicthantering en assertiviteit ook van invloed zijn op het overlastgevende of criminele gedrag en mogelijke recidive voorkomen (Hartog, Vredendaal & Cremers, 2017).

Wanneer er individuele interventies worden ingezet gericht op een positieve gedragsverandering wordt de aandacht van de jongeren gericht op de aspecten van het probleem die voor een oplossing zouden kunnen zorgen. Hierdoor leren jongeren meer en gevarieerde responses waardoor zij minder cognitieve denkfouten maken (Brons et al., 2008). Deze doelen kunnen worden bereikt door middel van modelleren van gewenst gedrag en door gedrag te oefenen door middel van rollenspellen en bekrachtiging. Ambulante begeleiding zoals 'individuele traject begeleiding' of 'Halt' zijn voorbeelden van

interventies die mogelijk een positief effect hebben op overlastgevende en criminele jongeren. Jongeren met een bredere problematiek waarbij de recidivekans hoog wordt ingeschat, hadden minder baat bij Halt dan jongeren bij wie hiervan geen sprake is (Brons et al., 2008).

Een ander voorbeeld van individuele begeleiding zijn de reclasseringstrajecten Individuele Traject Begeleiding (ITB), bestemd voor jongeren met problematiek op meerdere leefgebieden en ITB-CRIEM (Criminaliteit in Relatie) bestemd voor jongeren met een andere culturele achtergrond die voor het eerst in aanraking zijn gekomen met Justitie. Reguliere jeugdreclassering contacten zijn minder intensief en meer op het individu gericht. ITB heeft als voordeel dat de jeugdreclasseringsmedewerker een kleinere caseload heeft, wat betekent dat het cliënt contact intensiever is (Bijl, Beenker & Baardewijk (2005).

Een ander voorbeeld van een veelbelovende interventies gericht op het individu is het aanbieden van vrijetijdsbesteding door middel van bijvoorbeeld sport of gelijksoortige activiteiten (Hartog, Vredendaal & Cremers, 2017).

2.4.2 Interventies gericht op gezinsfactoren

Allochtone jongeren, met name die met een niet westerse culturele achtergrond, lopen een groter risico dan Nederlandse jongeren om probleemgedrag te ontwikkelen. Veel van deze factoren hebben te maken met het gezinsfunctioneren. Vanwege een tekort aan kennis over de dominante cultuur kunnen allochtone ouders hun adolescenten minder goed steunen en minder goed voorbereiden op een volwaardig bestaan in de Nederlandse maatschappij. De ouders hanteren ook andere opvoedingswaarden. De verschillen die adolescenten ervaren in de normen en waarden thuis en de normen en waarden buitenshuis kunnen zorgen voor meer conflicten binnen het gezin met als gevolg een toename in probleemgedrag bij jongeren (Brons et al., 2008). Interventies zoals opvoedingsvaardigheden zouden het aangeleerde antisociale gedrag doen afnemen. Voorbeelden van opvoedvaardigheden zijn: grenzen stellen en regels formuleren, toezicht houden, het bekrachtigen van positief gedrag, straffen voor misdrijvingen en onderhandelen over compromissen (Brons et al., 2008).

2.4.3 Interventies gericht op leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen

Interventies gericht op leeftijdsgenoten in de groep worden vaak gegeven in de preventieve vorm zoals voorlichtingen op school over alcohol en drugs of een anti- pesten programma om gezond gedrag en probleemgedrag te voorkomen. Uit onderzoek blijkt echter dat klassikale voorlichting niet bewezen effectief is ter preventie van criminaliteit, het werkt hooguit normbevestigend voor kinderen die toch al weinig risico lopen (Van Noije & Wittebrood, 2008). Sociale acceptatie binnen de groep kan de zelfwaardering en het gevoel om ergens bij te horen verhogen en de groep kan steun, goedkeuring en veiligheid bieden (Cohen, 1955). Groepsdruk is hier dus een belangrijk aspect van. Om jongeren weerbaar te maken tegen sociale druk kan er bij de jongere zelf ingezet worden op interventies als

sociale vaardigheidstraining. Er zijn weinig interventies die inzetten op de sociale relaties en groepsprocessen met de leeftijdsgenoten zelf. Een voorbeeld van een interventie die dit wel doet richt zich op het verkrijgen van status in de groep door prosociaal gedrag te vertonen. Dit is echter alleen effectief wanneer er aandacht besteed wordt aan de samenstelling van de groep. Deze zou voor het overgrote deel uit niet-delinquente jongeren moeten bestaan (Brons et al., 2008).

Een ander voorbeeld van effectieve interventies zijn positieve rolmodellen die kunnen fungeren als ondersteunend figuur. Dit kan gebruikt worden als middel om tekorten in de omgeving van jongeren te compenseren door zich met een jongere te bemoeien. Dit kan een leerkracht zijn, een familielid of een bewoner uit de wijk. Jongeren waarbij sprake is van meer omgevingsrisico factoren (zoals lage sociaal economische status of minder steun in het gezin) hebben meer baat bij een programma zoals deze dan jongeren waarbij sprake is van meer individuele risicofactoren (zoals lage schoolprestaties). Het betrekken van de ouders bij het programma kan het succes vergroten (Brons et al., 2008).

2.4.4 Interventies gericht op omgevingsfactoren

Sociale cohesie in een wijk kan toenemen wanneer er sprake is van activiteiten van en door bewoners in een buurt. Dit kan zorgen voor een gevoel van veiligheid en een effect hebben op de buurtmobilisatie. Dit wordt verklaard doordat activiteiten in de buurt meer openbaar plaatsvinden dan interventies in huis en op school. Mensen lijken zich veiliger te voelen wanneer er een sociaal netwerk is dat zich zichtbaar actief inspant om de lokale veiligheidssituatie te verbeteren (Van Noije & Wittebrood, 2008). Sociale cohesie komt voor in een buurt wanneer mensen bijvoorbeeld een gedeeld doel delen, er sprake is van sociale controle en wanneer er sprake is van sociale interactie tussen gemeenschappen en families (Forrest & Kearns, 2001).

2.4.5 Interventies gericht op repressie

Het terugdringen van de criminaliteit en verminderen van de onveiligheidsbeleving maakt al lang onderdeel uit van het Nederlandse veiligheidsbeleid. De sterke toename van door de politie geregistreerde criminaliteit in de jaren zeventig en begin jaren tachtig, als ook de gesignaleerde onveiligheidsbeleving bij burgers, leidden tot de wens van een meer samenhangende aanpak van de criminaliteit. Waar tot het einde van de jaren zeventig vooral rechtshandhaving gezien werd als de belangrijkste strategie om de sociale veiligheid te vergroten, werd er sindsdien meer ingezet op maatregelen gericht op het voorkomen dat jongeren het criminele pad opgaan. In het begin van de 21e eeuw werd het veiligheidsbeleid weer sterk justitieel en werd vooral rechtshandhaving opnieuw gezien als de belangrijkste strategie om de sociale veiligheid te vergroten. Het lijkt erop dat om jeugdoverlast en criminaliteit te doen afnemen, er vanuit de samenleving een roep is tot strenger optreden en hardere straffen. Het Veiligheidsprogramma 'Naar een veiliger samenleving' van Kabinet-

Balkenende 1, een programma voornamelijk gericht op repressie, was een reactie op deze vraag vanuit de samenleving (Van Noije & Wittebrood, 2008).

Onderzoek heeft echter uitgewezen dat samenwerking met meerdere organisaties en een combinatie van preventie, interventie en repressie om jeugdoverlast en criminaliteit aan te pakken, hoogstwaarschijnlijk het meeste effect heeft op de samenleving (Wyrick & Howell, 2004). Wanneer een aanpak van overlast en criminaliteit gericht is op opsporing, vervolging en veroordeling laat onderzoek gemengde resultaten zien. De groepsriminaliteit neemt af op de korte termijn, maar belangrijke zaken zoals middelenmisbruik, werk en scholing worden niet aangepakt. Gerichte repressie richting de hardcore leden die zorgvuldig en gecoördineerd wordt ingezet, kunnen positieve resultaten hebben zoals de arrestatie en veroordeling van de leden en afname van geweld door gerichte acties op wapengebruik. Echter blijkt dat er weinig aanwijzingen zijn dat strafdreiging afschrikkend werkt bij deelnemers van criminele jeugdgroepen. De normen en waarden van de groep lijken voor de deelnemers over het algemeen belangrijker dan de normen en waarden in de maatschappij (Van Burik, Hoogeveen, de Jong, Vogelvang, Addink & Steege, 2013).

2.4.6 Interventies gericht op multi systeem problematiek

In paragraaf 2 worden verschillende kenmerken genoemd die de kwetsbaarheid voor negatieve sociale- en omgevingsinvloeden vergroten in de loop van de ontwikkeling van een kind. Wanneer er sprake is van een opeenstapeling van risicofactoren (vaak op meerdere gebieden) wordt de kans op het vertonen van gedragsproblemen zoals overlastgevend of crimineel gedrag wordt vergroot vergroot (i.e., Wyrick & Howell, 2004; Herrenkohl, Maguin, Hill, Hawkins, Abbot & Catalano, 2000). Kinderen met zeven of meer risicofactoren hebben dertien keer meer kans zich bij een criminele jeugdgroep te voegen dan kinderen met één of geen risicofactoren (Hill, Howell, Hawkins & Battin-Pearson, 1999). Risicofactoren versterken elkaars negatieve werking. De aanwezigheid van één risicofactor binnen het gezin verhoogt de kans op probleemgedrag, maar wanneer er meerdere factoren aanwezig zijn stijgt de kans op een problematische ontwikkeling exponentieel (Atzaba-Poria, Pike & Deater-Deckard, 2004). Deviant gedrag kan gezien worden als het resultaat van complexe interacties tussen verschillende risicofactoren. Wanneer er wordt ingezet op risicofactoren zichtbaar op alle vijf de typen kenmerken kunnen competenties worden vergroot en een gezonde ontwikkeling worden gestimuleerd. De kans op een problematische ontwikkeling kan hierdoor worden verkleind (i.e., Ince, Van Yperen & Valkesteijn, 2013; Brons et al., 2008).

Naar aanleiding van bovenstaande literatuur is het belangrijk te benoemen dat het hoofddoel van een interventie niet alleen een afname in overlastgevend of crimineel gedrag moet inhouden voordat een interventie als succesvol wordt gezien. Er moet ook gekeken

worden naar de frequentie, intensiteit en het soort antisociaal gedrag. Successen kunnen behaald worden wanneer er sprake is van een toename in competenties. De kans op een toename in competenties is op basis van bovenstaande literatuur het hoogst wanneer er wordt ingezet op meerdere leefgebieden tegelijk.

Een voorbeeld van een interventie gericht op meerdere kenmerken en factoren is 'Multi Systeem Therapie' en 'Multidimensionele Familietherapie'. Multi Systeem Therapie (MST) is bedoeld voor jongeren met ernstige gedragsproblemen. De therapie richt zich op verschillende omgevingsfactoren van de jongere zoals het gezin, school, leeftijdsgenoten en de buurt. Tevens wordt er ook gewerkt aan het vergroten van de vaardigheden van de jongere zelf. Door het sociale systeem rond een jongere te versterken in probleemoplossende en opvoedkundige vaardigheden, wordt de jongere gestimuleerd het gedrag te veranderen. De effecten worden verondersteld plaats te vinden door een toename in competenties van de jongere en de ouders. Zo is er bewijs gevonden dat wanneer er een toename is in het toezicht van de ouders, er een afname plaatsvindt in de betrokkenheid met deviante leeftijdsgenoten. Wat een vermindering in deviant gedrag kan verklaren. Het ouderlijk functioneren is een belangrijk mechanisme in de aanpak van jeugdoverlast en criminaliteit (Brons et al., 2008). Multidimensionele familietherapie (MDFT) richt zich op jongeren die probleemgedrag vertonen als overmatig gebruik van drugs en/of alcohol, criminaliteit en spijbelen. Deze therapie zet net als MST in op meerdere leefgebieden en richt zich niet alleen op het individu maar ook op het gezin en omgeving (Nederlands Jeugdinstituut, 2017). Onderzoek door de erkenningscommissie interventies (2017) wijst uit dat er sterke aanwijzingen zijn van de effectiviteit van programma's zoals MST en MDFT.

3. Beleidscontext

In dit onderzoek wordt met beleid, de praktische invulling van de uitvoeringspartners door middel van interventies en zorg- en hulpverleningstrajecten bedoeld. Echter is het belangrijk wat achtergrond informatie te beschrijven om te begrijpen hoe Rotterdam het beleid heeft ingedeeld. Zoals beschreven in hoofdstuk 2 ligt een duurzame oplossing met betrekking tot overlast en criminaliteit in preventie; tijdig signaleren, nazorg en perspectief bieden, interventie en repressie (i.e., Wyrick & Howell, 2004; Van Noije & Wittebrood, 2008; De Jong, 2016). Uit bovenstaande theoriesectie blijkt dat veel factoren van invloed zijn op de kwetsbaarheid van jongeren dat bij kan dragen aan de behoefte om overlastgevend of crimineel gedrag te vertonen. Het beleid lijkt op papier goed in te spelen op de verschillende risicofactoren genoemd in hoofdstuk 2. Ook op uitvoerend niveau lijken zij alle belangrijke partners tot hun beschikking te hebben die nodig zijn voor een effectieve aanpak. In de volgende paragrafen; Welzijn nieuwe stijl, de *pedagogische civil society* en het beleidskader jeugdhulp staat beschreven hoe de gemeente Rotterdam, met de burgers van Rotterdam en betrokken professionals samenwerken om (risico) jongeren op het gebied van preventie, interventie en repressie een sluitende aanpak te bieden om jeugdoverlast en criminaliteit in de gemeente Rotterdam te verminderen.

3.1 Welzijn nieuwe stijl

De verzorgingsstaat heeft de laatste jaren een transitie gemaakt naar een participatiesamenleving. Deze transitie betekent dat burgers meer plichten en minder rechten krijgen. Er wordt van hen verwacht dat zij meer participeren en verantwoordelijkheid nemen voor hun leven en omgeving. Dit vraagt om een andere verdeling van collectieve en individuele verantwoordelijkheden (Putters, 2014).

De Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO) is in 2007 ingevoerd. Deze heeft als doelstelling dat iedereen kan meedoen aan de samenleving, ook mensen met een beperking. Ook hebben gemeenten een uitbreiding van taken binnen de WMO gekregen (Pommer & Boelhouwer, 2016) Zoals de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van de Jeugdwet en Participatiewet. Het idee achter deze decentralisatie is dat de gemeenten dichter op de burger zit dan de overheid. Hierdoor kan de gemeente gerichter de juiste hulp aanbieden, in combinatie met allerlei zorgaanbieders, zonder dat deze elkaar in de weg lopen (Ministerie van Volksgezond en Sport, 2010). Met de nieuwe Jeugdwet wordt het jeugdstelsel vereenvoudigd, efficiënter en effectiever (Gemeente Rotterdam, 2014). Tevens is er met de nieuwe Jeugdwet sprake van een inhoudelijke vernieuwing van de jeugdhulp. Deze

transformatie houdt in dat de nadruk van de hulp aan jeugdigen en hun opvoeders komt te liggen op het aanpakken van problemen door middel van preventie en vroeg- signaleren (Gemeente Rotterdam, 2014).

3.2 De pedagogische civil society

Een belangrijk onderdeel van de participatiesamenleving is de *civil society*. De kern van een *civil society* is meer samenwerking tussen betrokkenen in de wijk. Sociale netwerken met betrekking tot jeugd en gezin worden versterkt in de thuissituatie, op school en in de vrije tijd. De buurt wordt als een derde opvoedingsmilieu betrokken bij het opvoeden van de jeugd, om problemen in de toekomst te verminderen. Dit heet de *pedagogische civil society*. Dit betekent dat wanneer de sociale netwerken waarbinnen burgers zich bevinden niet toereikend genoeg zijn, deze versterkt worden door vangnetten voor kwetsbare groepen of individuen zoals de jeugd (Verwey- Jonker Instituut, 2011). Een meerwaarde van de *civil society* voor de burger is een toename in het sociaal vertrouwen. Een sociaal sterke straat is makkelijker schoon, heel en veilig te houden en de bewoners voelen zich eerder verantwoordelijk om daarin een rol te spelen. Wanneer het sociaal vertrouwen in een buurt groot is en er sprake is van sociale cohesie, kan het welzijnswerk in een buurt zich grotendeels terug trekken (Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, 2005).

3.3 Beleidskader jeugdhulp Rotterdam

De stad Rotterdam kampt met verschillende problematiek en achterstanden. Problemen doen zich voor op gebieden als kansrijk opgroeien, het ontwikkelen van talenten, participatie op het gebied van sport en cultuur, het behalen van schooldiploma's en het vinden en houden van werk. Het deel van jeugdigen die opgroeien in een gezin dat afhankelijk is van de bijstand is in Rotterdam 17%. Ook het aantal schooluitvallers is in Rotterdam bijna twee keer hoger dan in de rest van Nederland (3,8% versus 2,1%).

De wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen zijn voor een groot deel een te eenzijdig woongebied met lager opgeleide bewoners, vaak met een laag inkomen en van niet-westerse afkomst. Er zijn behoorlijk wat gezinnen die leven in een achterstandspositie wat betreft inkomen, opleiding en behuizing. De wijken behoren tot de sociaaleconomisch zwakste wijken van Rotterdam (GGD, 2014). In de drie wijken waar dit onderzoek plaatsvindt heeft in Bospolder 69% een laag gestandaardiseerde huishoudinkomen, 64% in Spangen en zelfs 74% in Tussendijken (Wijkprofiel, 2016). In Tabel 1 wordt de bevolkingssamenstelling op het gebied van etniciteit in de wijken Bospolder, Tussendijken, Spangen en de stad

Rotterdam weergegeven (Gemeentelijke Basis Administratie, 2017). Hieruit is op te maken dat de wijken voornamelijk uit bewoners bestaat met een niet-westerse achtergrond.

Tabel 1

Huishoudens (%) naar etniciteit van hoofd van het huishouden.

Overgenomen uit "Bevolking Bospolder; Tussendijken & Spangen" van Gemeente Rotterdam, 2017

(<https://rotterdam.buurtmonitor.nl/jive/report/?id=bevolking&openinputs=true>). Copyright 2017, Gemeente Rotterdam.

	Bospolder	Tussendijken	Spangen	Rotterdam
Surinamers	13.7	14.0	13.7	8.7
Antillianen	3.7	4.0	4.0	3.9
Kaapverdianen	9.9	8.1	10.9	2.4
Turken	16.4	13.7	16.0	5.7
Marokkanen	12.1	11.5	13.6	4.7
Overig niet-westers	7.7	9.5	9.2	7.5
Autochtoon	24.8	26.0	23.1	54.7
Ov. Europese Unie	7.7	9.5	6.2	7.6
Overig westers	3.9	3.9	3.3	4.9

De gemeente Rotterdam heeft een integraal beleidskader voor het brede jeugddomein opgesteld, met aandacht voor zowel het vergroten van beschermende factoren als het verkleinen van risicofactoren. Met dit kader wordt invulling gegeven aan alle facetten van het jeugdbeleid zoals talentontwikkeling, versterking van de opvoed- en opgroei kracht en het pedagogische klimaat, aanpak van drugs en alcohol en de inzet op specifieke risicofactoren. In totaal heeft de gemeente Rotterdam tien programma's die op drie gebieden werkzaam zijn: groei van gezondheid, groei van talent en groei van veiligheid. Deze gebieden werken in interactie met elkaar waarbij de verschillende programma's inzetbaar zijn voor meerdere gebieden. De programma's richten zich op risicofactoren als: werkloosheid, slechte schoolprestaties, dagbesteding in de vorm van; sport, cultuur en vrijwilligerswerk, fysieke en emotionele gezondheid, omgevingsfactoren zoals; een veilige buurt en gezinsfactoren zoals; een veilige thuissituatie (Gemeente Rotterdam, 2015). Deze factoren komen over het algemeen overeen met de risicofactoren voor overlast en criminaliteit genoemd in hoofdstuk 2.

Gebeurtenissen op verschillende leefgebieden kunnen van invloed zijn op het vertonen van overlastgevend en crimineel gedrag. In het Nieuwe Rotterdamse Jeugdstelsel staat beschreven dat het beperken van risicofactoren en het bevorderen van beschermende factoren van groot belang is om de kans op probleemgedrag te voorkomen. Een groei van talent en de groei van gezondheid draagt hier onder andere aan bij. Hiervoor wordt er preventieve ondersteuning aangeboden. Het gaat om voorzieningen zoals het geven van algemene informatie en (opvoed)advies, jeugdgezondheidszorg, jongerencoaching, participatiebevordering, schoolmaatschappelijk werk, voorlichting, cursussen en trainingen, het aanleren van vaardigheden en om online hulpverlening. Deze laagdrempelige opgroei- en opvoedingsondersteuning is erop gericht te voorkomen dat een jeugdige en zijn ouders op een later tijdstip jeugdhulp nodig hebben. Er wordt onderscheid gemaakt in collectieve preventie, individuele preventie, maatwerkdeel van de jeugdgezondheidszorg en hulp en ondersteuning in het onderwijs. Collectieve preventie is preventie die zowel groepsgericht als aan iedereen wordt gegeven, dus niet alleen aan een bepaalde risicogroep. Onder individuele preventie worden voorzieningen verstaan voor de gebiedsgerichte aanpak van overlastgevend jeugd, zoals straatcoaches. Het maatwerkdeel van de jeugdgezondheidszorg is gericht op preventie en het bieden van vroeghulp, zoals een pedagogisch spreekuur of voorlichtingsbijeenkomsten op locatie (Gemeente Rotterdam, 2014).

3.4 De integrale groepsaanpak

In de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen is een integrale groepsaanpak van kracht. De groepsaanpak is een gebiedsgerichte aanpak die zich richt op overlastgevend en criminele jeugdgroepen. De wijkagent brengt in samenwerking met het jongerenwerk de jeugdgroepen in kaart. Hiervoor gebruiken zij de Beke- shortlist methodiek. Met behulp van deze methodiek wordt informatie verkregen over:

- Locatie(s) waar de groep zich doorgaans ophoudt;
- Samenstelling van de groep (omvang, etniciteit, leeftijdsrange);
- Dagelijkse bezigheden van de groepsleden (school- en arbeidsmarktparticipatie, spijbelgedrag);
- Riskante gewoonten (drank- en druggebruik, justitiecontacten);
- Recent delictgedrag (lichte én zware vormen van criminaliteit) (Ferwerda, 2009).

Op basis van de ingevulde shortlist worden groepen ingedeeld in de categorie hinderlijk, overlastgevend of crimineel en wordt een aanpak op maat gemaakt. Meer informatie over de

verschillende categorieën is te lezen in hoofdstuk 1. Op basis van de verwachtingen, beschreven in hoofdstuk 2, bestaat ook de integrale groepsaanpak in Bospolder, Tussendijken en Spangen uit een combinatie van strafrechtelijke interventies, zorginterventies en bestuurlijke interventies (Gemeente Rotterdam, z.d.) Deze meersporenaanpak zou het meest effectief zijn omtrent de aanpak jeugdoverlast en criminaliteit. De aanpak omvat maatregelen op drie domeinen: de groep, omgeving en individuele groepsleden. Maatregelen gericht op de groep zijn bijvoorbeeld correctief optreden van het jongerenwerk, sportactiviteiten of buurtbijeekkomsten waardoor jongeren en buurtbewoners met elkaar in contact komen. Daarnaast zijn er maatregelen die betrekking hebben op de omgeving, zoals aanpassing van de verlichting, afsluiten van portieken en plaatsen of weghalen van bankjes. Tot slot zijn er persoonsgerichte maatregelen. Deze zijn gericht op specifieke problemen van een jongere, zoals zorgen voor een zinvolle dagbesteding of een aanpak in het Veiligheidshuis (Ferwerda, Van Ham & Tijhof, 2010). Aanpakken zijn afhankelijk van het type groep. Bij hinderlijke groepen ligt de nadruk op de groepssituatie- of domeingerichte aanpak. Bij criminele groepen ligt de nadruk op de persoonsgerichte aanpak. Bij overlastgevende groepen is een mix van aanpakken noodzakelijk. De aanpak van overlastgevende groepen is waarschijnlijk het lastigst. Omdat samenwerking tussen partners en timing hier een belangrijke rol spelen. Eerst zullen de criminele personen uit de groep moeten worden aangepakt waarna het jongerenwerk met de rest van de groep aan de slag kan gaan. Het is belangrijker ervoor te zorgen dat de aanpak van een jeugdgroep in verhouding staat tot het probleem. Een hinderlijke groep te zwaar aanpakken, leidt tot criminalisering en een criminele groep te soft aanpakken, werkt ook niet (Ferwerda, Van Ham & Tijhof, 2010). De jeugdgroep in Bospolder, Tussendijken en Spangen is als een overlastgevende groep gekenmerkt.

Om de informatie uitwisseling van personen uit de jeugdgroep tussen de verschillende partners mogelijk te maken is een convenant afgesloten op basis van de Wet Bescherming Persoonsgegevens en de Wet Politiegegevens. De individuele gegevens van jongeren die in een Beke-groep zijn geprioriteerd worden behandeld door de PGA-expert (persoonsgerichte aanpak) en in het Veiligheidshuis. Deze jongeren krijgen een persoonsgerichte aanpak (Gemeente Rotterdam, z.d.). De aanpak van jeugdgroepen vindt plaats onder regie van de projectleider jeugdoverlast van de gemeente. De projectleider jeugdoverlast werkt daarbij samen met politie, jongerenwerk, justitie en hulpverlenende instanties. Per jeugdgroep kunnen partners toegevoegd worden voor de uitvoering van het plan van aanpak zoals het wijkteam, lokaal en stedelijk jongerenwerk en stadswacht (Gemeente Rotterdam, z.d.). Het stedelijk team jongerenwerk wordt door middel van een opschalingsmodel aanvullend ingezet op het lokaal jongerenwerk en de inzet van de jeugdhandhavers wordt aanvullend

ingezet op het stedelijk team jongerenwerk. In de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen zijn jongerenwerkers uit drie verschillende organisaties betrokken bij de integrale groepsaankpak. Deze worden in de volgende paragrafen besproken.

3.4.1 Lokaal jongerenwerk

Lokale jongerenwerkers gaan aan de slag met de overlastmeldingen die betrekking hebben op jeugd. Daarnaast signaleert het lokale jongerenwerk risicofactoren bij jongeren en treedt het op als pedagoog in de vrije tijd. Het lokaal jongerenwerk zet in op factoren zoals voortijdig schoolverlaten, sportdeelname, stimuleren van verenigingslidmaatschap en het ondersteunen van gezinnen bij de opvoeding (Zowel, z.d.). Het lokaal jongerenwerk wordt in de groepsaankpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen uitgevoerd door Zowel. Zowel biedt (ambulante) ondersteuning op werkgebieden als maatschappelijk werk, opbouwwerk, jongerenwerk en sociaal-cultureel werk. Zowel is er voor alle leeftijden, echter heeft een aantal wijkwerkers een specifiek taakaccent omtrent jeugd (Zowel, z.d.).

3.4.2 Het wijkteam

Met de decentralisatie jeugdzorg op 1 januari 2015 zijn ook de wijkteams gevormd. De wijkteams hebben in het Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel een rol gekregen in de aanpak van jeugdoverlast en criminaliteit. Het wijkteam heeft de opdracht de hulpvraag in beeld te brengen in en rondom het gehele gezin, zo nodig op alle leefgebieden en daarbij ook het netwerk in de wijk aan te spreken. De jeugd- en gezinscoaches bieden zelf basishulp en schakelen andere, gespecialiseerde hulp in, als dat nodig is (Gemeente Rotterdam, 2015). Het wijkteam in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen biedt onder andere intensive casemanagement (hierna ICM) aan risicojongeren van 16 tot 23 jaar. ICM houdt in dat er intensief maatwerk wordt geboden op verschillende leefgebieden waaronder scholing, werk, financiën en gezondheid (Futuro, 2017). Het verschil met het lokaal jongerenwerk is dat ICM'ers gespecialiseerd zijn in multiproblematiek en dus zwaardere gevallen kunnen begeleiden (Futuro, 2017).

3.4.3 Stedelijk Team Jongerenwerk

Het Stedelijk Team Jongerenwerk (hierna STJ) is jongerenwerk dat zich puur richt op overlastgevend jongeren op straat. Het team werkt aanvullend op het lokale jongerenwerk. Wanneer correctie van overlastgevend gedrag nodig is, treedt het STJ op. Het STJ werkt samen met ondernemers en organisaties die kunnen helpen bij het aanpakken of voorkomen van jeugdoverlast zoals de gemeente en de politie. Het stedelijk jongerenwerk wordt uitgevoerd door Stichting Jeugd Op Zuid (hierna JOZ). JOZ'ers noemen zichzelf de adviseurs van de straat. Het zijn ambulante jongerenwerkers en nemen een adviserende rol in met betrekking tot partners, jongeren, gemeenten en buurtbewoners. Enkelvoudige hulpvragen pakken zij zelf op zoals het invullen van een formulier of het vinden van een

bijbaan. De jongerenwerkers van het JOZ zijn geen echter geen hulpverleners. Zij verwijzen jongeren met meervoudige hulpvragen en problematiek door naar de juiste instanties. Het JOZ richt zich specifiek op hotspotgebieden (Jongerenwerk op Zuid, 2016).

3.4.4 De stadswacht

De stadswacht in Rotterdam is meestal een BOA (een buitengewoon opsporingsambtenaar). Er zijn verschillende soorten stadswachten zoals: de wijkhandhaver, wijkbeheer, biker of jeugd handhaving. De wijkhandhavers houden toezicht in de wijken en buurten. Het wijkbeheer zorgt ervoor dat vervuilende of overlast gevende objecten verwijderd worden. Een biker heeft dezelfde taken als een wijkhandhaver maar verplaatst zich voornamelijk op de fiets. Hierdoor is hun surveillance gebied groter. De jeugdhandhaver richt zich specifiek op het verminderen van jeugdoverlast (Gemeente Rotterdam, z.d.). Zij richten zich op jeugdhotsspots en hebben andere bevoegdheden dan wijkhandhavers. De Jeugdhandhavers treden corrigerend, sturend en als laatste middel handhavend op tegen jongeren die overlast veroorzaken op straat. Jeugdhandhavers richten zich met name op relatief kleine vergrijpen zoals openbaar drankbezit of -gebruik, vandalisme en het verstoren van de openbare orde. Ze werken nauw samen met het Stedelijk Jongerenwerk en politie en kunnen als enige stadswachters boetes uitdelen voor het hebben of gebruiken van alcohol en hangen op straat (Gemeente Rotterdam, 2015).

3.4.5 De politie

Zoals beschreven staat in paragraaf 3.4 brengt de politie de problematische jeugdgroepen in beeld door middel van de shortlist methodiek van beke. Tevens is de politie een belangrijke partner in verband met het verschaffen van recente informatie met betrekking tot de criminele carrière van deze problematische jeugdgroepen. In paragraaf 3.4 is tevens te lezen dat door middel van een convenant onder andere gebaseerd op de Wet Politiegegevens informatie uitwisseling tussen verschillende partners over deze groep mogelijk gemaakt wordt. Daarbij verkrijgt de politie binnen de integrale groepsaanpak belangrijke informatie van de jongerenwerkers over de jeugdgroepen en individuele jongeren die zij begeleiden (Gemeente Rotterdam 2017).

3.4.6 De expert wijkveiligheid

De expert wijkveiligheid richt zich op overlast en criminaliteit in de openbare ruimte. De expert wijkveiligheid is de expert in de integrale groepsaanpak, reageert op incidenten en overlast meldingen van burgers, neemt maatregelen om escalatie en overlast te voorkomen en voert regie op de uitvoering door bovengenoemde partners aan te sturen (SISA, 2017).

De verantwoordelijkheden van de expert wijkveiligheid zijn:

1. Regisseren van de groepsaanpak;

2. Regisseren van de aanpak van overlastsituaties in de wijk;
3. Uitvoeren van projecten gericht op het verbeteren van de wijkveiligheid (Gemeente Rotterdam, 2017).

4. Onderzoeksmethode

In het onderdeel onderzoeksmethoden wordt uitgelegd hoe dit onderzoek is uitgevoerd. In paragraaf 4.1 wordt stilgestaan bij het type onderzoek. In paragraaf 4.2 worden de verschillende participanten beschreven. In paragraaf 4.3 wordt ingegaan hoe de onderzoeker de data heeft verzameld aan de hand van interviews. In paragraaf 4.4 wordt vervolgens toegelicht hoe deze data geanalyseerd is. In het laatste deel van dit hoofdstuk wordt ingegaan op de vertrouwelijkheid, anonimiteit en kwaliteit van dit onderzoek.

4.1 Dataverzameling

Voor dit onderzoek is er gekozen voor een kwalitatief onderzoek om het onderwerp op zo'n manier voor zich te laten spreken dat het tot inzicht leidt in aspecten van de dagelijkse praktijk, waar kwantitatief onderzoek minder ver in doordringt. Ook geven de resultaten van kwalitatief onderzoek vaak goed aan welke witte vlekken er nog in de kennis van een verschijnsel zitten (Van Zwieten & Willems, 2004). Door middel van interviews met respondenten werkzaam in verscheidene vakgebieden wordt het onderzoeksonderwerp van verschillende invalshoeken belicht. Er is gebruik gemaakt van semi- gestructureerde vragenlijsten. Dit maakt het mogelijk af te wijken van de vragenlijst om door te kunnen vragen op nieuwe invalshoeken. Op deze manier sluit het interview aan op de belevingswereld van de respondenten (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009). Door gebruik te maken van interviews is er sprake van een grote diversiteit aan informatie (Verschuren & Doorewaard, 2016). In de interviews ligt de focus op het ontdekken van het proces. De onderzoeker vraagt naar zaken als ervaringen en gedragingen, meningen en opvattingen, gevoelens en belevingen met betrekking tot de problematiek van de jongeren uit de groepsaanpak, het begeleidingstraject en de integrale groepsaanpak. Kwalitatief onderzoek is op basis hiervan uitermate geschikt om de normatieve kaders van de betrokken professionals inzichtelijk te maken waardoor er duidelijkheid ontstaat over hoe het beleid beter kan aansluiten op de problematiek die speelt onder de jongeren en de problemen die zich voordoen op uitvoerend niveau. Voorafgaande aan de interviews is er een topiclijst opgesteld. Deze is gedeeltelijk aangepast voor de verschillende respondenten werkzaam in andere domeinen. De topiclijsten zijn na de eerste drie interviews aangepast zodat er meer informatie voorhanden kwam om de onderzoeksvragen gericht te kunnen beantwoorden. In dit onderzoek is ter voorbereiding op de beleidscontext en de interviews kennis vergaard over inzichten en theorieën met betrekking tot de oorzaak en oplossing van overlastgevend en crimineel gedrag. Dit onderzoek kiest er echter niet voor om bestaande theorieën over

het ontstaan en het afnemen van overlastgevend en crimineel gedrag te toetsen. De theorie wordt als hulpmiddel gebruikt om de informatie en resultaten verkregen uit de interviews te ordenen en te structureren en om eventuele verbeterpunten met betrekking tot succesvolle interventies theoretisch te onderbouwen.

4.2 Respondenten

Dit onderzoek richt zich op alle partijen die direct betrokken zijn bij de uitvoering van de groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen. Voor de respondenten waarbij interviews zijn afgenomen geldt dat zij; 1) werkzaam zijn in de wijken Bospolder, Tussendijken of Spangen; 2) betrokken zijn bij de groepsaanpak van de 80 casussen van overlastgevende/criminele jongeren actief in deze drie wijken; en 3) kennis en ervaring hebben op het gebied van zorg-, dienst- en/of hulpverlening.

Voor dit onderzoek is specifiek gekozen om interviews te houden met professionals werkzaam op uitvoerend niveau in de drie gebieden Bospolder, Tussendijken en Spangen. De onderzoeker hoopt dat door middel van het inzichtelijk maken van de normatieve kaders van deze professionals een goed beeld te kunnen schetsen van het beleid, en in hoeverre deze aansluit op de problematiek die zich in de praktijk voordoet onder de jongeren uit de groepsaanpak. De jongerenwerkers actief in deze wijken werken bij drie verschillende organisaties namelijk; Zowel, JOZ en het wijkteam. Tevens is de gemeente, politie en handhaving ook als partner betrokken bij de aanpak. Van alle respondenten zijn er zestien persoonlijk benaderd door de onderzoeker. Vijf van hen zijn telefonisch benaderd. Via de expert wijkveiligheid zijn de contactgegevens van deze vier respondenten verkregen. Één van de benaderde partners was niet beschikbaar om op tijd een interview te kunnen geven. Één van hen gaf aan niet mee te willen werken. De reden om niet mee te werken was onduidelijk. Voor dit onderzoek zijn in totaal negentien professionals geïnterviewd. Meer informatie over de functie van deze respondenten staat beschreven in paragraaf 3.4.1 t/m 3.4.6.

4.3 Topiclijsten

Voor het afnemen van de interviews is er vooraf een topiclijst samengesteld. Deze topics komen voort uit het theoretisch- en beleidskader. De topics zijn geselecteerd op basis van hun relevantie met betrekking tot de aanpak jeugdoverlast en criminaliteit op gebieden als criminogene factoren, interventies maar ook de integrale aanpak zoals samenwerking met verschillende partijen. De topiclijst is te vinden in de bijlagen 1 t/m 3.

4.4 Analyse

Voor de analyse zijn alle interviews opgenomen met een voicerecorder en na afloop getranscribeerd. Voor het analyseren van het materiaal is gebruik gemaakt van het kwalitatieve analyseprogramma Nvivo 11. Vervolgens is de data gecodeerd. Hierbij is gekeken naar informatie die aansluit bij de theoretische concepten binnen het onderzoek en die relevant is voor het beantwoorden van de onderzoeksvragen. Op basis van nieuwe relevante informatie zijn er (sub)categorieën toegevoegd. Dit proces wordt ook wel axiaal coderen genoemd (Baarda, 2009). Dit heeft geleid tot een totaal van 53 codes en subcodes. Hierdoor is het mogelijk de empirische bevindingen met de theorie te vergelijken. De uiteindelijke codeboom is weergegeven in bijlage 4. De open codes zijn ondergebracht onder de concepten criminogene factoren, beleidspraktijk en integrale aanpak. De code 'integrale aanpak' is toegevoegd om de aanbevelingen van de respondenten op de integrale aanpak jeugdoverlast en criminaliteit onder te brengen.

4.5 Ethiek

Om de ethische aspecten van het onderzoek te waarborgen hebben alle interviews onder bepaalde omstandigheden plaatsgevonden. Voorafgaand aan het interview is er duidelijk met de respondenten gecommuniceerd waar het onderzoek over gaat en wat voor soort vragen zij tijdens het interview kunnen verwachten. Ook is er aangegeven hoe lang het interview ongeveer gaat duren (maximaal een uur). Verder is het belangrijk dat de respondenten vrijwillig meewerken aan het onderzoek en dat zij toestemming geven om de informatie die zij geven te mogen verwerken in het onderzoek. Tevens is hen uitgelegd dat het interview anoniem is. Dit betekent dat de gegevens vertrouwelijk worden behandeld en geanonimiseerd zodat informatie niet naar de respondenten herleid kan worden. Omdat het belangrijk en interessant is de verschillende normatieve kaders van respondenten

werkzaam in verschillende functies in de integrale aanpak te belichten is ervoor gekozen om de respondenten in de resultaten aan te duiden met de functie waarin zij werkzaam zijn; jongerenwerker, handhaving of politie. De interviews zijn opgenomen met een voicerecorder op een mobiele telefoon. Vooraf is er aan de respondenten toestemming gevraagd of het interview opgenomen mocht worden, en uitgelegd dat de opnames enkel gebruikt worden ter ondersteuning van het onderzoek. De telefoon is afgeschermd met een toegangscode. Na afloop van het interview is het geluidsbestand overgezet naar een laptop, ook voorzien van een toegangscode en is het geluidsfragment van de mobiele telefoon verwijderd. Dit om te voorkomen dat door het veelvuldig privégebruik van de mobiele telefoon de geluidsfragmenten verloren zullen gaan of door derden beluisterd zal worden.

4.6 Betrouwbaarheid en geldigheid

Om de kwaliteit van de onderzoeksresultaten te waarborgen is er gestreefd naar een zo'n hoog mogelijke validiteit en betrouwbaarheid van dit onderzoek. De betrouwbaarheid van de onderzoeksresultaten geeft aan in hoeverre het onderzoek vrij is van toevalligheden. Om dit te kunnen testen moet een onderzoek herhaalbaar zijn. Wanneer een herhaling van het onderzoek leidt tot dezelfde resultaten is het onderzoek betrouwbaar (Verhoeven, 2010). Kwalitatief onderzoek is voor een deel afhankelijk van toevalligheden (Baarda, De Goede & Teunissen, 2009). Een interview kan niet op precies dezelfde manier opnieuw gedaan worden, dit als gevolg van het menselijk handelen. Om de betrouwbaarheid zoveel mogelijk te vergroten zijn alle interviews opgenomen en getranscribeerd. Hierdoor is er een letterlijke weergave van het gesprek ontstaan, en kan het gesprek altijd teruggeluisterd worden (Verhoeven, 2010). Daarnaast is er bij elke respondent gebruik gemaakt van dezelfde topiclijst en zijn de interviews door dezelfde onderzoeker afgenomen.

De geldigheid in een onderzoek heeft te maken met de juistheid van de onderzoeksbevindingen. De vraag is in hoeverre de onderzoeksbevindingen een juiste weergave van de praktijk geven (Baarda et al., 2009). Om de geldigheid van dit onderzoek te waarborgen hebben de interviews plaatsgevonden op rustige locaties waar zo min mogelijk sprake was van afleiding door omgevingsfactoren. Door de interviews plaats te laten vinden zonder aanwezigheid van anderen is er getracht om de respondent de mogelijkheid te geven zijn mening vrij te uiten. De interviews hebben plaatsgevonden op de werkplek van de respondenten in de wijk waar zij werkzaam zijn. Hierdoor is geprobeerd de respondenten zoveel mogelijk op hun gemak te laten voelen. Echter kan het altijd meespelen dat respondenten sociaal wenselijke antwoorden hebben gegeven op gevoelige

vragen met betrekking tot bijvoorbeeld het eigen functioneren of het functioneren van collega's. Tevens is de vergelijkbaarheid van de resultaten zoveel mogelijk gewaarborgd door de empirische bevindingen van de respondenten te vergelijken met de literatuur. Bevindingen die niet in de literatuur voorkomen zijn ook als zodanig benoemd om aan te duiden dat de resultaten zouden kunnen wijzen op bevindingen specifiek voor deze doelgroep of wijk. Tevens is er gebruik gemaakt van een diversiteit in respondenten van verschillende disciplines en werkzaam bij verschillende organisaties. Hier is onder andere voor gekozen om de resultaten te kunnen generaliseren.

5. Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het empirisch onderzoek behandeld. Dit onderzoek is gericht op het in kaart brengen van de normatieve kaders van de respondenten ten opzichte van het beleid, de integrale aanpak en theoretische concepten. Door inzicht te verkrijgen in de normatieve kaders van de professionals wordt eraan bijgedragen het beleid zoveel mogelijk aan te laten sluiten op de praktijk. De verwachting is dat dit de effectiviteit van de groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen kan vergroten. De normatieve kaders zijn gebaseerd op de belevingen, ervaringen, wensen en behoeften van professionals betrokken bij de groepsaanpak ten opzichte van het beleid. Om te achterhalen hoe het beleid beter op de problematiek onder de jongeren uit de groepsaanpak aan kan sluiten worden eerst de criminogene factoren die de professionals in de praktijk tegenkomen omschreven. Vervolgens zal er gekeken worden welke veelbelovende interventies uit de literatuur ook in de praktijk toegepast worden. Ten slotte zal er besproken worden wat de knelpunten zijn met betrekking tot de integrale aanpak jeugdoverlast en criminaliteit en zal er naar aanleiding van deze informatie een beleidsadvies worden geformuleerd. Door het normatieve kader van de professionals ten opzichte van de beschrijvende vragen in kaart te brengen ontstaat er inzicht in de factoren die een rol spelen bij de totstandkoming van de aanpak jeugdoverlast en criminaliteit en de wijze waarop professionals ondersteund kunnen worden om de effectiviteit te verhogen. Er wordt hiermee antwoord gegeven op de geformuleerde deelvragen (1, 2 en 3) van het onderzoek.

5.1 Vijf typen kenmerken

In deze eerste twee paragrafen van het hoofdstuk resultaten zal besproken worden in hoeverre de risicofactoren die spelen onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak en de interventies die hierop worden toegepast aansluiten op het Rotterdamse beleid. Concluderend kan worden gesteld dat het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit over het algemeen goed aansluit op de risicofactoren die spelen onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak. Hiermee wordt antwoord gegeven op de deelvragen: *“welke problematiek doet zich voor onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen”* en *“wat houdt het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit in dat wordt ingezet op de jongeren uit de integrale groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen”*. Deze conclusie zal hierna worden toegelicht.

5.1.2 Individuele kenmerken

Met betrekking tot de individuele kenmerken komt naar voren dat het merendeel van de jongeren uit de groepsaanpak van Marokkaanse afkomst is en allemaal van het mannelijke geslacht zijn (jongerenwerker 7, politieagent 1, 2 en 3). In overeenstemming met de literatuur beschreven in paragraaf 2.3.1 omschrijven drie jongerenwerkers dat het lage IQ van een aantal van deze jongeren ten grondslag ligt aan problemen waar zij tegenaan lopen (jongerenwerker 6). Zo zijn zij bijvoorbeeld makkelijk beïnvloedbaar (jongerenwerker 10) en is er sprake van weinig zelfredzaamheid (jongerenwerker 7). Ook impulsiviteit als individueel kenmerken wordt door jongerenwerker 10 bevestigd als probleem onder deze jongeren. Dit uit zich in korte termijn denken en van dag tot dag leven: *“Ja, jongeren denken vaak ook van dag tot dag. Denken van oké, ik wil nu mooie schoenen dragen of nu een duur petje op hebben. Je moet ze echt die tools geven van hé, je moet niet op korte termijn denken maar je moet op lange termijn denken”*.

Tevens wordt er bevestigd dat er weinig vrees is voor de consequenties van het negatieve gedrag (jongerenwerkers 2, 4, 5, 6 en 11). Jongeren zijn zich er van bewust dat wanneer zij doorgaan met het plegen van criminaliteit er een kans bestaat dat zij in de gevangenis terecht komen: *“En de hele grap is ook toen ik hem ook vertelde dat als je je afspraken niet nakomt dan is de kans groot dat je misschien moest vastzitten en hij zei letterlijk: ja joh, die drie maanden. het stelt voor hem niks voor. Hij heeft pas een keer tegen mij gezegd: weet je, misschien moet ik maar gewoon die maanden vastzitten en als ik dan eruit kom dan ben ik niemand wat verplicht”* (jongerenwerker 11). Criminaliteit en vastzitten voor delicten werkt daarbij statusverhogend onder de jongeren uit de jeugdgroep (jongerenwerker 11 en 6, politieagent 1 en 3). Afgezien van criminaliteit en het plegen van delicten werkt geld, dure kleren en auto's ook statusverhogend. Het behalen van status en aanzien wordt door vier respondenten benoemd als een belangrijke factor voor deze jongeren om in de criminaliteit te belanden (jongerenwerkers 11 en 8, handhavers 1 en 2 en politieagent 2). Ze hechten veel waarde aan materiële zaken omdat ze hierdoor ook een bepaalde status genereren binnen de problematische jeugdgroep waar zij toe behoren. Door deze gevoeligheid voor beloning op de korte termijn komen veel jongeren in de problemen en bouwen schulden op (jongerenwerkers 1, 3, 7, 8, 9 en 10). Dit wordt omschreven in de volgende reactie: *“Jongeren weten niet hoe ze met hun geld moeten omgaan, omdat ze natuurlijk in een omgeving opgroeien waar ze zich willen laten zien als iemand die veel geld heeft. Iemand die veel geld heeft, kan natuurlijk met een Wajong uitkering niet eerst zijn lasten betalen en dan met dat klein beetje geld zijn dure kleren gaan kopen. Dus wat doet zo iemand? Die gaat dan dure kleding kopen, misschien uitgaan, auto's huren en dan houdt hij niks over om zijn vaste lasten te betalen”* (jongerenwerker 8). De verklaring die de respondenten lijken te geven voor de wens naar status en aanzien is dat jongeren niet alleen

op zoek zijn naar materiële doelen, maar ook naar zingeving op een ander niveau (Cohen, 1955). Het enige individuele kenmerk dat niet expliciet naar voren is gekomen tijdens de interviews is een gebrek aan empathische gevoelens.

Wat niet uit de gebruikte literatuur maar wel uit vijf interviews naar voren is gekomen is dat deze doelgroep slecht om kan gaan met autoriteit (jongerenwerkers 2, 8 en 11 handhavers 1 en 2 en politieagent 3). Dit komt naar voren in de volgende uitspraak: *“Ze hebben geen respect voor gezag, geen respect voor politie. Omdat wij ze aanspreken. Omdat wij ze vertellen hé jongens, doe ff normaal man. Geen overlast, niet hangen in de portieken. En ja dat vinden ze niet leuk. Ze vinden het niet leuk dat je ze gaat sturen. Ze hebben geen last van andere mensen, alleen naar uniform gericht wel”* (handhaver 1). Tevens geven twee jongerenwerkers (8 en 10) aan dat drugsgebruik een veelvoorkomend probleem is, en geven drie respondenten aan gedragsproblemen te zien als agressiviteit (jongerenwerker 6 en handhavers 1 en 2).

Opvallend is dat de jongeren erg wantrouwend lijken te zijn. Uit vijf interviews met de jongerenwerkers en drie interviews met de handhavers komt naar voren dat het veel tijd en energie kost om het vertrouwen van de jongeren te winnen en te behouden (jongerenwerkers 1, 2, 3, 6 en 11 en handhavers 1, 2 en 3). Dit zie je bijvoorbeeld terug in de volgende uitspraak: *“Wantrouwen natuurlijk. Altijd van er schuilt iets achter, er speelt iets. Dat het best wel lang duurt voordat je een band opbouwt en geen beloftes doen die je niet kan nakomen want anders ben je hem zo weer kwijt”* (jongerenwerker 2). Deze problematiek is niet teruggevonden in de gebruikte literatuur. Ook geven politieagenten 1 en 3 en jongerenwerker 7 aan dat het vertrouwen dat de jongerenwerkers met de jongeren hebben erg belangrijk is om hun werk goed uit te kunnen voeren en dat samenwerking met de politie er niet te dik bovenop moet liggen om dit vertrouwen te behouden. Respondenten geven aan dat voordat er doorgepakt kan worden op het behalen van doelen er eerst een goede vertrouwensband tussen de jongere en de jongerenwerker moet zijn ontstaan: *“Ik probeer eenmaal een vertrouwensband te kweken, zodat ik een beetje het vertrouwen krijg van zo'n jongere en dat ik dan pas andere wegen ga bewandelen”* (jongerenwerker 1). Tevens komt uit zeven interviews terug dat deze jongeren zich negatief bejegend voelen door de maatschappij (jongerenwerkers 4, 5, 8, en 10, politieagent 1 en 2 en gemeente 1). Dit uit zich in opmerkingen als *“Het komt zeker doordat ik Marokkaan ben”* (politieagent 3) wanneer zij worden aangehouden. Politieagent 2 geeft aan dat de *racismekaart* vaak wordt getrokken.

5.1.2 Gezinsfactoren

Er zijn verschillende factoren die van invloed kunnen zijn op overlastgevend en/of crimineel gedrag. Veertien respondenten geven aan het belangrijk te vinden de ouders bij de begeleiding van het kind te betrekken (jongerenwerkers 1 t/m 12, politieagent 1 en gemeente 1). Een meerwaarde van het betrekken van de ouders bij het begeleidingsproces is, dit wordt als volgt omschreven door respondent 7: *“In principe dat je ook controle thuis hebt en dat je de afspraken ook kenbaar maakt bij de ouders. Dat ze ook weten wat hun kind wel of niet mag, of waar hij in principe mee bezig is. En doordat de oudere interesse toont in de jongere voelt hij zich ook wat belangrijker thuis”*. Uit de interviews blijkt dat sommige van de ouders van deze jongeren weinig betrokken zijn bij hun kinderen en weinig met elkaar communiceren (jongerenwerker 2, 4, 5, 9 en 11). Ook zijn er ouders die van mening zijn dat de controle buitenshuis ligt bij het jongerenwerk, de samenleving of de politie (jongerenwerker 11 en 6, handhaver 3 en politieagent 1 en 3). Zo blijkt uit de volgende reactie: *“Ik merk bij de ouders, ze hebben zoiets van- zolang hun kind thuis is, is het mijn verantwoordelijkheid, en zodra hun kind de straat op gaat is het de verantwoordelijkheid van de politie, van de gemeente, van de overheid. Dus het is ook wel, ja hoe moet ik het benoemen: een gebrek aan goede vaardigheden in de opvoeding”* (jongerenwerker 11). Daarbij komt in vier interviews naar voren dat er ook ouders zijn die niet over de tools beschikken om adequaat op te treden richting hun kind (jongerenwerkers 2, 7, 11 en 12): *“Hij zegt ja wat moet ik doen. En hij kwam niet thuis, hij zat in Maastricht. Hij kwam niet thuis. Continu boetes, boetes, boetes. Dus hij zegt help me, ik weet niet wat ik moet doen. Dus weet je, ouders lopen soms ook wel tegen dingen aan. maar dat wil niet zeggen dat het niet beter kan”* (jongerenwerker 7). Vier respondenten geven aan dat armoede in deze gezinnen een rol speelt en jongeren door middel van criminaliteit denken makkelijker geld te kunnen verdienen dan hun ouders (jongerenwerkers 4, 5 en 8 en politieagent 1): *“Heel veel ouders zitten namelijk in de bijstand al zoveel jaren, nou dat pakt zo’n kind ook op. Ja, die denkt ook van, wat is dit? Mijn vader zit al 20, 25 jaar in de bijstand. Ja, dat is gewoon een nietsnut. Ja en dat vertaalt zich dan weer op straat. Ik denk, ja dan ga ik het maar zelf maken. Als mijn vader het niet doet, mijn beste rolmodel, ja dan doe ik het wel”* (jongerenwerker 4). Dit komt overeen met het beeld dat geschetst is in paragraaf 3.3 waarin staat dat bewoners uit Bospolder, Tussendijken en Spangen veelal een laag inkomensniveau hebben. Slechte huisvesting wordt niet genoemd als risicofactor onder deze jongeren, echter hebben sommige jongeren die alleenstaand willen gaan wonen soms moeite met het vinden van een huis (jongerenwerkers 1, 7, 9, 10 en 11).

Wat niet uit de literatuur naar voren komt maar wel genoemd is door de respondenten is dat de ervaring met deze gezinnen is dat ze erg gesloten zijn richting de buitenwereld (jongerenwerker 10 en 12). Binnenkomen in zo'n gezin is lastig wat het moeilijk maakt om de ouders mee te krijgen in het begeleidingsproces van hun kind. Eén respondent geeft aan dat ouders het niet altijd kunnen appreciëren wanneer er opvoedondersteuning wordt aangeboden: *“Op het moment dat je tegen de ouders zegt, we gaan u helpen met de opvoeding. Ja, ben ik een slechte ouder, dan? Zo kan het overkomen. Dus dat is heel moeilijk. Ik vind dat heel moeilijk, in ieder geval, om ouders op die manier te benaderen. Ik wil ze graag benaderen, dat doe ik ook, hoor. Maar ook daarin moet je heel laagdrempelig zijn, vind ik”* (jongerenwerker 6). In het gezin kan het tevens voorkomen dat bij sommige van deze jongens afwijkend gedrag en normen en waarden niet altijd worden gecorrigeerd. Sommige van deze jongeren krijgen van huis uit mee dat geld verdienen op een criminele manier niet wordt afgekeurd (jongerenwerker 10 en 11): *“Ja dat is ook weer twee kanten. Want 9 van de 10 keer hebben ze iets van: hé die dingen moet je niet doen. Maar soms zit je in een circuit, ja als jij een zoon hebt en die komt met genoeg geld thuis, om de huur te betalen. Ja, dus het is een beetje tweedelig. Aan de ene kant is er soms onwetendheid, en aan de andere kant is het gewoon ja meegenieten eigenlijk van het inkomen”* (jongerenwerker 11).

5.1.3 Werk en school

Jongeren uit de groepsaanpak missen vaak een vorm van zinvolle dagbesteding (jongerenwerker 1, 2, 3, 7, 10 en 11). Drie jongerenwerkers geven aan dat deze jongeren weinig aspiratie hebben op het gebied van educatie (jongerenwerkers 10, 11 en 2). Jongerenwerker 10 en politieagent 1 geven daarbij aan dat jongeren door aanrakingen met justitie moeilijker een baan kunnen vinden en hierdoor niet gemotiveerd zijn om door te studeren of te solliciteren. De jongeren ervaren daarbij dat hun etnische achtergrond een rol speelt in de moeilijkheid tot het verkrijgen en behouden van een baan (jongerenwerkers 8 en 10 en politieagent 1): *“Dan zie je ook meestal, kijk eens- Zeggen ze, mijn naam. Laten we zeggen Mohammed, komt niet door een sollicitatie heen, dan zeg ik ja, mijn collega heet ook Mohammed en die is wel voorman toevallig misschien. Dus dat zegt helemaal niks, dan beginnen ze wel na te denken van oké, daar zit wel wat in. En dan laten we zien ook misschien waar dat aan ligt, sollicitatietraining. Dan laten we een rollenspel, dan merk je de houding dat die een beetje achterover zit of een beetje met zijn handen heel zenuwachtig aan het doen is, dat geeft wat aan. Dan zeg je van kijk, misschien zijn dit de punten waarom je niet wordt aangenomen. Vanwege je houding, je gedrag of vanwege je taalgebruik”* (jongerenwerker 8). Geconcludeerd kan worden dat weinig ervaring op de arbeidsmarkt en een laag opleidingsniveau zou kunnen resulteren in voornamelijk functies met een lager inkomen, slechtere arbeidsomstandigheden en weinig promotie

perspectieven. Daarbij geven twee respondenten aan dat deze jongens moeite hebben met het werken voor een baas (jongerenwerker 8 en gemeente 1).

5.1.4 Leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen

Uit de literatuur komt naar voren dat jongeren die overlastgevend of crimineel gedrag vertonen vaak een gebrek hebben aan betrokkenheid met normale, prosociale leeftijdsgenoten. Een gebrek aan positieve rolmodellen wordt door de respondenten ook gezien in de wijk (jongerenwerkers 8, 10 en 11). Zeven respondenten zien dat jongeren uit de groepsaanpak veel tijd doorbrengen met elkaar of andere individuen die zich bezighouden met delinquent gedrag zoals in sommige gevallen zelfs vaders en familieleden (jongerenwerkers 4, 8, 10 en 11 en politieagenten 1, 2 en 3): *“Iedereen zoekt elkaar eigenlijk een beetje op in de wijk. Het is een hecht vriendenclubje, iedereen gaat met elkaar om”* (jongerenwerker 4). Deze sociale relaties hebben een negatieve impact op de jongeren: *“Een gebrek aan idolen. Maar ook gewoon aan mensen die positief in het leven staan, die een goed betaalde baan hebben, op een eerlijke manier. Als je kijkt naar deze wijk, bijna elke jongere die hier loopt, die wil van top tot teen in merkkleding lopen. Die wil de duurste schoenen hebben, de duurste petjes, de duurste auto’s rijden. Maar ze hebben misschien nog niet eens MBO niveau 2 afgerond. En als jij dus ziet dat bepaalde jongens in de wijk die het wel bereikt hebben op een slechte manier en in een dikke auto rijden, en van top tot teen merkkleding dragen dan denk je toch van dat zou ik ook wel willen. Dus dat staat bij mij op nummer 1. Alles heeft te maken met status weet je”* (jongerenwerker 11). Het lijkt ook dat de invloed van positieve rolmodellen teniet wordt gedaan door de hoeveelheid van negatieve rolmodellen in de wijk: *“Werken voor een baas, vinden ze ook meestal drie keer niks. Dan denken ze ja, ik wil niet dat- Dat horen ze meestal ook van vrienden en ook denk ik ooms, vader, dat ze dan denken, mijn vader die heeft zo lang in de fabriek gewerkt en wat heeft het hem opgeleverd? Dus laat mij maar gaan drugs dealen, want dan zien ze iemand die heel lang werkt, rijdt alsnog wel in een Opel Corsa bij wijze van. En iemand die de drugs ingaat, heeft binnen een jaar misschien een Mercedes voor de deur”* (jongerenwerker 8).

Uit de literatuur kwam ook naar voren dat weinig sociale vaardigheden en instabiliteit van relaties een risicofactor is met betrekking tot het vertonen van overlastgevend of crimineel gedrag. Dit wordt echter vanuit de interviews niet bevestigd.

5.1.5 Omgevingsfactoren

In hoofdstuk 3 is te lezen dat met de decentralisatie de invulling van de zorg- en welzijnssector is veranderd van aanbodgericht naar vraaggericht werken. Uit de interviews komt naar voren dat veel buurthuizen zijn verdwenen en het de bedoeling is dat het initiatief op het gebied van activiteiten in de wijk bij de bewoners ligt (jongerenwerkers 7, 9 en 12). Jongerenwerker 7 gaf aan dat ondanks de hulp die zij bewoners bieden, dit weinig

gebeurt. Desondanks zorgen activiteiten van en door bewoners in de buurt voor een gevoel van veiligheid en hebben deze het effect van buurtmobilisatie (Van Noije & Wittebrood, 2008). Tevens geven zes jongerenwerkers aan dat juist deze activiteiten van belang zijn om de doelgroep zichtbaar in de wijk te krijgen (jongerenwerkers 4, 5, 7, 9, 11 en 12). Door activiteiten in de wijk krijgen jongerenwerkers meer kansen om deze jongeren tegen te komen en te spreken. Dit wordt omschreven door twee jongerenwerkers: *“Hier in Bospolder en Tussendijken als je gaat zaalvoetballen dan maak je contact, op een heel andere manier. Dat doe je door middel van sport. En vanuit dat contact kan je verder bouwen. Dat maakt het wel makkelijker begeleiden”* (jongerenwerker 11) en *“Vooral ook de straat op en inpandige activiteiten organiseren zodat de jongeren zeg maar uit eigen beweging ook naar de activiteit toekomen, waardoor we ze regelmatig zien”* (jongerenwerker 5). Eén respondent geeft ook aan dit een belangrijk middel te vinden om contact te leggen met de ouders van de jongeren en een ingang in het gezin te vinden, wanneer zij bijvoorbeeld komen kijken waar hun kinderen naar toe gaan of wanneer de activiteit gericht is op de ouders (of gezinnen) in de wijk (jongerenwerker 12).

Wat betreft de infrastructuur van een wijk, kan deze belangrijke informatie geven over de plekken waar jongeren zich ophouden: *“Hier in Spangen heb je bijna geen tuinen, die flats zijn heel oud, die portieken zijn heel smal. Dus jongeren hangen niet in een portiek want je kan daar misschien met zijn tweeën, drieën staan. Niet meer dan dat. Dus overlast in portieken komt daar bijna niet voor. Overlast in flats komt daar bijna niet voor. Overlast in tuinen komt daar bijna niet voor. Je hebt daar twee, drie plekken waar mensen gewoon hangen. Dat zijn echt de enige echte plekken waar ze kunnen hangen. Als grote groep zijnde. Dus dat is allemaal zo omdat de infrastructuur naar mijn mening hen ertoe dwingt. In Tussendijken is dat veel minder het geval. Dat is weer een hele andere soort infrastructuur”* (jongerenwerker 6). Politieagent 3 denkt dat door de infrastructuur aan te pakken zodat de wijk heterogeen wordt op het gebied van etniciteit en sociaal- economische status er meer balans ontstaat en mensen elkaar eerder aan durven te spreken. Blootstelling aan drugs en criminaliteit in een wijk zijn factoren die crimineel gedrag kunnen verklaren, echter geven respondenten niets aan met betrekking tot de sociale cohesie en controle vanuit de wijk. De mate van sociale cohesie en controle kan wel beperkt zijn omdat zoals in hoofdstuk 1 te lezen is, er een sfeer in de wijk heerst waarin de problematische jeugdgroep de wijk in gijzeling heeft genomen waardoor veel bewoners geen melding durven te maken van de overlast die zij ervaren.

5.1.6 Strains en sociale controle

Ten slotte is uit voorgaande paragrafen op te maken dat door een gebrek aan betrokkenheid en opvoedingsvaardigheden van de ouders (directe controle), het ontbreken van bindingen aan de samenleving door werk of school (*stake of conformity*) en de aangenomen afwijkende normen en waarden van de problematische jeugdgroep (interne controle) er waarschijnlijk sprake is van een gebrek aan sociale controle onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak. Door een lage mate van sociale controle wordt de waarschijnlijkheid dat risicofactoren tot criminaliteit leidt verhoogt (Agnew, 2001).

5.2 Veelbelovende interventies

5.2.1 Interventies gericht op individuele kenmerken

Alle twaalf de jongerenwerkers en drie handhavers geven aan dat door middel van pedagogische gesprekken gericht op gedragsverandering zoals confronteren, consequenties benoemen, rollenspellen en spiegelen zij de jongeren in proberen te laten zien dat zij een betere toekomst voor zichzelf kunnen creëren door te stoppen met het overlastgevende en criminele gedrag. Door middel van gesprekken proberen zij de morele ontwikkeling van deze jongeren te verbeteren. Uit de literatuur kwam daarbij naar voren dat interventies zoals Halt een positieve invloed kunnen hebben op jongeren met een wat minder brede hulpvraag. In een interview met een jongerenwerker wordt verteld dat het JOZ een samenwerking heeft met stichting Halt (jongerenwerker 2). Overlastgevende jongeren voeren hun Halt- werkstraf uit in de wijk waar zij wonen. Het is de bedoeling dat de jongerenwerker vorm geeft aan de taakstraf door middel van een pedagogisch aspect en aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling. Sketch is een ander voorbeeld van een initiatief dat naar voren is gekomen uit een interview (jongerenwerker 11). Sketch is een interactieve theater dialoog tussen jongeren, ouders en andere betrokkenen waarin situaties waar zij tegenaan lopen worden nagespeeld en besproken. Sketch is gericht op het verbeteren van het oplossingsgericht denken en handelen. Deze interventies komen overeen met de interventies gericht op gedragsverandering uit de literatuur vermeld in paragraaf 2.4.1 om prosociaal gedrag te bevorderen, en zijn gefocust op oplossingsgerichte aspecten zodat jongeren minder cognitieve denkfouten maken. Zowel biedt verschillende vormen van activiteiten aan door middel van het project Sport Activity op basisscholen gericht op drie domeinen: sport, cultuur en groen (jongerenwerker 7). Halt en het aanbieden van vrijetijdsbesteding door middel van sport of gelijksoortige activiteiten (i.e., Hartog, Vredendaal & Cremers, 2017; Bijl, Beenker & Baardewijk, 2005). Veel van deze jongeren willen echter geen hulpverlening accepteren omdat ze niet uit het criminele circuit willen stappen: *“Ik had bij hem het gevoel dat hij zich bij ons sociaal wenselijk gedroeg om van*

ons af te zijn, maar niet zozeer echt om succes te boeken of om vervolgstappen te maken. En ik heb ook het vermoeden dat hij een dubbele agenda heeft en dat hij in zijn vrije tijd alsnog de dingen doet die hij niet zou mogen doen” (jongerenwerker 11). Alle twaalf de jongerenwerkers geven aan het erg moeilijk te vinden om ondanks deze interventies de jongeren te motiveren. De interventies ITB of ITB- CRIEM worden door de respondenten niet genoemd.

5.2.2 Interventies gericht op gezinsfactoren

Het gezin is een belangrijk middel om door het geven van opvoedingsvaardigheden extra op in te zetten om de sociale controle te vergroten (Brons et al., 2008). Zo blijkt onder andere uit een reactie van respondent 2: *“Je hebt vaak drie domeinen: School, naja school of werk dan, buitenruimte en thuis. En als er vanuit huis geen pressure is, of geen controle is dan mis je een heel belangrijk domein om inzet te plegen”*. Uit de interviews blijkt dat opvoedingsondersteuning wordt aangeboden om verschillende redenen zoals; de communicatie en betrokkenheid van de ouders richting het kind te versterken (jongerenwerkers 9, 4 en 5), tools aan te bieden met betrekking tot de opvoeding zoals adequaat straffen en regels en grenzen aangeven (jongerenwerkers 2, 7 en 11).

5.2.3 Interventies gericht op werk en school

Vanuit de gebruikte literatuur komt niet naar voren welke interventies geschikt zijn met betrekking tot het kenmerk werk en school. Echter geven respondenten aan dat het vinden van een zinvolle dagbesteding moeilijk is (jongerenwerkers 1, 4, 5 en 8). Zo missen zij korte lijnen met een banenmarkt omdat er weinig geschikte vacatures zijn of moeten jongeren vaak lang wachten voordat zij in kunnen stromen op school. Uit de interviews komt naar voren dat hier aandacht aan wordt gegeven door het bieden van sollicitatietrainingen, motiverende gesprekken en het helpen bij het opstellen van een C.V. Tevens bieden initiatieven als JOZ@Work mogelijkheden voor deze jongeren om een geschikte baan te vinden door samen te werken met bedrijven en ondernemers om banen voor deze doelgroep te creëren waarbij het JOZ de jongeren hier voor klaarstoomt (jongerenwerker 2). Met betrekking tot opleidingsmogelijkheden wordt er door jongerenwerker 8 benoemd dat er voor sommige jongeren cursussen worden gefinancierd vanuit de gemeente zoals een VCA-cursus.

5.2.4 Interventies gericht op leeftijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen

Er zijn verschillende interventies die in de groepsaanpak worden ingezet gericht op leeftijdsgenoten (groepsprocessen) en rolmodellen. Interventies gericht op leeftijdsgenoten in de groep worden vaak gegeven in de preventieve vorm zoals voorlichtingen op school over alcohol en drugs of een anti-pestten programma. Jongerenwerker 10 gaf aan dat deze vorm ook wordt aangeboden door op basisscholen maar ook op straat voorlichting te geven

over onderwerpen die spelen onder de doelgroep. Voorbeelden van interventies gericht op groepsprocessen focust zich op het verkrijgen van status in de groep door prosociaal gedrag te vertonen. Uit het interview met jongerenwerker 2 kwam naar voren dat er binnen de groepsaanpak een project gaande is waarbij jongeren als ambassadeur van de wijk kunnen fungeren door positief gedrag te vertonen waarbij zij een rolmodel voor andere jongeren kunnen zijn. Positieve rolmodellen kunnen tekorten in het leven van een jongere kunnen opvullen (Brons et al., 2008). Jongerenwerkers 4 en 5 vertelden dat de jongerenwerkers in Bospolder, Tussendijken en Spangen allemaal ‘adoptiejongeren’ hebben waar zij intensieve begeleiding aan bieden. Ondersteunende figuren zoals deze kunnen tekorten in het leven van een jongere opvullen (Brons et al., 2008): *“Dan proberen wij die rol op ons te pakken als soort van grote broer. Soort van, heb je ergens problemen, heb je vragen, ja, kom naar ons toe. We zijn er voor je, we willen met je praten, we willen je vaak opzoeken. Als jij iets wilt ondernemen, dan staan we klaar voor je. Dus we motiveren ze daarin ook om zelf te kijken van, doe wat, we zijn klaar voor je”* (jongerenwerker 5).

5.2.5 Interventies gericht op omgevingsfactoren

Voorbeelden van manieren om de sociale cohesie in een wijk waar sprake is van overlast en criminaliteit te verhogen is door middel van een activiteit in de wijk of door middel van sociale controle (i.e., Van Noije & Wittebrood, 2008; Forrest & Kearns, 2001). De pannenkoekenmethode waarbij kinderen in de buurt gezamenlijk op straat pannenkoeken bakken is hier een goed voorbeeld van (jongerenwerker 12). Hierdoor worden ouders en kinderen zichtbaar voor de integrale partners waardoor het makkelijker wordt een ingang te vinden bij hen, en wordt de sociale cohesie en controle in de buurt verhoogd doordat activiteiten openbaar plaatsvinden.

5.2.6 Interventies gericht op repressie

Dat de aanpak van een problematische jeugdgroep door middel van verkeerde interventies een averechtse werking kan hebben wordt ook door de verschillende respondenten beschreven waarin wordt verteld dat criminaliteit statusverhogend werkt binnen de wijken (van Burik et al., 2008). Het beeld dat door de respondenten in paragraaf 5.2.1 wordt geschetst is dat jongeren weinig vrees hebben voor de consequenties van hun gedrag waarbij strafdreiging geen afschrikkende werking heeft. De normen en waarden van de groep lijken voor de jongeren over het algemeen belangrijker dan de normen en waarden in de maatschappij.

5.2.7 Interventies gericht op multi systeem problematiek

Antisociaal gedrag kan gezien worden als het resultaat van complexe interacties tussen verschillende risicofactoren. Interventies met als uitgangspunt het behandelen van meerdere leefgebieden heeft een effectievere werking dan interventies gericht op één

leefgebied (i.e., Van Yperen & Valkesteijn, 2013; Brons et al., 2008). In de integrale groepsaanpak wordt hier aandacht aan gegeven door middel van een vorm van begeleiding zoals 'intensive case management' waarbij jongerenwerkers multiprobleem vraagstukken op zich nemen en het lokaal jongerenwerk, die actief zijn op alle leefgebieden en doelgroepen (jongerenwerkers 1, 3, 4, 5, 7, 9, 10 en 12). Een voorbeeld van een interventie gericht op meerdere kenmerken en factoren is 'Multi Systeem Therapie' en 'Multidimensionele Familiotherapie'. Deze vormen van begeleiding worden echter niet door de respondenten genoemd.

5.3 Integrale aanpak

In de laatste paragraaf van het hoofdstuk resultaten zal in worden gegaan op de problemen die zich voordoen in de uitvoering van het Rotterdamse beleid. Hiermee wordt antwoord gegeven op de deelvraag: *“welke problemen doen zich voor in de uitvoering van het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen”*. Concluderend kan worden gesteld dat problemen in de integrale groepsaanpak zich voornamelijk voordoen in de uitvoering. Aan de hand van de normatieve kaders van de respondenten op het gebied van de samenwerking, het delen van informatie en aandachtspunten op de integrale aanpak wordt dit hieronder verder toegelicht.

5.3.1 Samenwerken

Alle respondenten geven aan het belangrijk te vinden om samen te werken met de integrale en externe partners. Hier worden verschillende redenen voor gevoerd als: gebruik maken van elkaars netwerk, de inzet van externe partners op gebieden als schuldhulpverlening en huisvesting en de informatievoorziening. Eigenlijk geven alle respondenten aan wel eens gebruik te maken van elkaars expertise en netwerk. De reactie van politieagent 1 illustreert een voorbeeld van een vorm van samenwerking tussen de politie en het jongerenwerk: *“Het is vaak zo dat ik dingen zie, of een andere wijkagent dingen ziet, en een naampje doorspeelt naar een jongerenwerker. Van joh, hou die eens in de gaten want dit en dit en dit en dit. En dan gaan zij ermee aan de slag en gaan ze een praatje met hem aan. En dat werkt goed”*. Desondanks geven jongerenwerkers 1, 4, 5, 6 en 7 en politieagenten 1, 2 en 3 aan dat de samenwerking met name onder de integrale partners beter kan door meer en beter met elkaar af te stemmen. In de samenwerking met externe partners lopen jongerenwerkers 1, 6 en 9 en politieagent 3 tegen regels en procedures aan die de begeleiding van deze jongeren kan vertragen zoals bij het aanvragen van een uitkering of het vinden van huisvesting.

5.3.2 Delen van informatie

Twee jongerenwerkers geven aan het vervelend te vinden de ervaring te hebben dat met name de politie wel informatie van de andere partijen wilt krijgen, maar zelf geen informatie willen delen (jongerenwerkers 1 en 7). Daarbij geven drie jongerenwerkers aan dat zij zich soms beter hadden kunnen voorbereiden met betrekking tot de begeleiding van de jongeren wanneer er bepaalde (geheime) informatie van de politie met hen gedeeld was en dat er meer samenwerking plaats kan vinden wanneer zij bepaalde acties met elkaar afstemmen (jongerenwerkers 6, 10 en 11): *“We zijn juist bezig aan de voorkant om de jongeren goed te helpen, te begeleiden met zijn allen. En aan de achterkant ga je dan weer een boete geven waardoor hij weer in de problemen komt. Dan denk ik bij mezelf, dan zijn we helaas niet echt goed bezig”* (jongerenwerker 6). Zij geven wel aan te snappen dat dit te maken heeft met bepaalde regels en procedures. Twee respondenten geven aan dat het op het gebied van preventie makkelijker zou zijn wanneer ook informatie gedeeld zou mogen worden over jongeren waar zij zich zorgen over maken die niet in de groepsaanpak zitten (jongerenwerker 10 en gemeente 1). Politieagent 3 geeft aan dat er soms jongeren op de lijst worden gezet alleen maar zodat er informatie over hen gedeeld kan worden. Daarbij vinden respondenten dat door het delen van bepaalde informatie zij hun werk niet meer uit kunnen voeren omdat dit het vertrouwen met de jongeren kan schaden wanneer andere partners (voornamelijk politie) hier acties op uitvoeren (jongerenwerkers 2, 4, 5, 6, 7 en 9): *“Wat voor meerwaarde is er voor mij? Ik verlies alleen maar”* (jongerenwerker 7). De eigen veiligheid speelt hierbij ook een rol, wanneer bekend wordt bij de jongeren wie deze informatie heeft doorgespeeld: *“Het is op het moment dat je het doorspeelt naar de politie dan kan jouw naam in het strafdossier terecht komen”* (jongerenwerker 2). Politieagent 2 en 3 zijn het hier mee eens blijkt uit de volgende reactie: *“Jongerenwerkers moeten niet de politie dusdanig informeren dat ze daardoor hun positie gaan verzwakken. Want als ze dat doen, dan is het gedoemd te mislukken”* (politieagent 1). Een ander aspect hiervan is dat twee jongerenwerkers aangeven dat het duidelijk moet zijn voor alle partners welke rol zij innemen en met welk doel zij te werk gaan. Hierdoor kunnen zij voor zichzelf verantwoorden welke informatie zij wel delen met partners en welke niet (jongerenwerkers 7 en 9).

Ten slotte geven twee jongerenwerkers aan dat de dossieropbouw beter zou kunnen (jongerenwerkers 3 en 10). Alle drie de politieagenten benoemen dat er behoefte is aan een dossieropbouw waar niet alleen politiegegevens in staan, maar ook gegevens van de jongerenwerkers en jeugdhandhavers. Op die manier kunnen zij als partners wanneer een jongeren weigert hulpverlening aan te nemen en overlast en delicten blijft plegen een sterker statement maken richting verschillende samenwerkingspartners als de woningcorporatie en de officier van Justitie. Politieagent 2 en 3 geven aan dat in dit dossier

gegevens moeten komen te staan als delictgeschiedenis, maar ook welke hulpverlening er is aangeboden, hoe vaak, hoe de jongere hierop reageerde en wat zijn gedrag is op straat. Tevens geven politieagent 2 en 3 aan behoefte te hebben aan een duidelijk plan van aanpak van de jongerenwerkers aanvullend op het dossier, maar ook zodat er tijdens de overleggen besproken kan worden wat er al is aangeboden en ingezet, wat de progressie is en wat de volgende stap zou kunnen worden. Op basis hiervan zouden jongeren volgens politieagent 2 en 3 in overleg met alle partners opgeschaald of afgeschaald kunnen worden. Denk dan in het geval van een jongere die afwijzend is tegenover hulpverlening dat er meer dwang en drang uitgeoefend zou kunnen worden.

De enige partij die geen moeite lijkt te hebben met het delen en ontvangen van informatie zijn de jeugdhandhavers.

5.3.3 Aandachtspunten

Vanuit de jongerenwerkers is er duidelijk behoefte aan een middel waardoor zij met inzet van drang en dwang de medewerking van de jongeren kunnen 'afdwingen'. Negen respondenten geven aan op bepaalde momenten een 'stok achter de deur' te missen om door te kunnen pakken (jongerenwerkers 1, 2, 4, 5, 7, 10, 11 en 12 en handhaver 3). Volgens hen is de hulpverlening op dit moment ondanks dat deze jongeren in een groepsaanpak zitten 'te vrijblijvend'. Zij geven tevens aan dat er weinig tot geen consequenties vastzitten aan het weigeren van hulpverlening: *"Bij dat soort doelgroepen is er geen drang en ook geen dwang. Dus het is lastig om op sommige momenten door te pakken met zijn allen. Daar stuit je dan af en toe op, dat frustrleert je soms wel. Daarom zijn we natuurlijk met elkaar, met al die actie leermomenten, om daar ook nog beter samen te werken met elkaar. Om te kijken van wat kan en wat niet kan. En waar geven we het op? Waar zetten we door?"* (jongerenwerker 4). Alle drie de politieagenten zijn het ermee eens dat er teveel vrijblijvendheid is en de jongeren uit de groepsaanpak geen consequenties ervaren wanneer de jongeren en de ouders weigeren mee te werken. Op dit soort momenten missen zij de inzet van de gemeente. Politieagent 1 is daarbij van mening dat op het moment dat er dwang en drang toegepast moet worden, de jongerenwerkers hier buiten gelaten moeten worden om het vertrouwen tussen hen en de jongeren niet te schaden.

Uit de interviews met de politie is naar voren gekomen dat zij alle drie van mening zijn dat deze 'overlastgevende' groep een aantal individuen bezit die behoren tot een criminele groep. Uit de interviews met de jongerenwerkers blijkt dat negen van hen te maken hebben met jongeren die in de criminaliteit zitten (jongerenwerkers 1, 2, 4, 5, 8, 9, 10, 11 en 12).

Ten slotte geven twee jongerenwerkers aan dat zij het aantal jongeren in de groepsaanpak te hoog vinden waardoor de focus en effectiviteit verloren gaat (jongerenwerkers 8 en 11).

5.4 Conclusie

In dit hoofdstuk wordt er een antwoord gegeven op de centrale onderzoeksvraag: *“in hoeverre sluit het Rotterdamse beleid jeugdoverlast en criminaliteit aan op de problematiek die zich in de praktijk voordoet onder de jongeren uit de groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen”*. Uit de empirische bevindingen volgt de conclusie dat het Rotterdamse beleid goed aansluit op de problematiek die zich voordoet onder de jongeren uit de integrale groepsaanpak op het gebied van interventies en zorg- en hulptrajecten. De problemen doen zich echter voor in de uitvoering van het beleid. Dit betekent dat het geformuleerde beleid en de uitvoeringsstrategie logisch volgen op de problematiek in Bospolder, Tussendijken en Spangen. Als er vervolgens wordt gekeken naar de uitvoering van het beleid, doen zich nog wel enkele problemen voor. In dit hoofdstuk zal hier verdere toelichting op worden gegeven.

Over het algemeen worden de jongeren uit de integrale groepsaanpak in Bospolder, Tussendijken en Spangen met veel risicofactoren geconfronteerd. Een risicofactor op zich hoeft uiteraard nog niet tot crimineel gedrag te leiden, echter geeft een (opstapeling) van risicofactor(en) een verhoogd risico op het vertonen van crimineel gedrag. De risicofactoren waar deze jongeren mee te maken hebben omtrent individuele kenmerken zijn: etniciteit (veelal Marokkaans), impulsiviteit en een gevoeligheid voor beloning op de korte termijn, als ook een laag IQ en verschillende gedragsproblemen als autoriteitsproblematiek, agressiviteit en weinig vrees voor consequenties. Daarbij missen de jongeren doorgaans zinvolle dagbesteding zoals werk of opleiding. De sociale bindingen die deze jongeren aangaan zijn dikwijls negatief van aard en er wordt een tekort aan positieve rolmodellen omschreven, zowel in het gezin als in de wijk. In de wijk is er sprake van sociale cohesie, echter wordt deze negatief ingevuld door negatieve sociale bindingen met overlastgevende of criminele leeftijdsgenoten en familieleden. Wat betreft de omgeving waar deze jongeren in opgroeien geldt dat de infrastructuur van de wijk door de lage economische status en de etnische achtergrond van de bewoners erg homogeen bevonden wordt. Daarbij komt dat bepaald gedrag versterkt kan worden door een aantal factoren: deze jongeren hebben doorgaans veel te maken met een inconsistente opvoeding zoals weinig betrokkenheid van de ouders (directe controle), bovendien hebben deze jongeren weinig binding door middel van werk of school (*stake of conformity*) en hebben zij afwijkende normen en waarden geïnternaliseerd (interne controle). Tel daar het gevoel van onjuiste bejegening met betrekking tot de etnische achtergrond van deze jongeren en andere omvangrijke factoren zoals groepsdruk bij op en het is niet verwonderlijk dat deze jongeren in de criminaliteit belanden. Deze jongeren hebben door de aanwezigheid van vele risicofactoren minder

mogelijkheden en middelen. De jongeren uit de groepsaanpak zijn hierdoor beperkt en over het algemeen niet in staat doelen, zoals een bepaald niveau van welvaart, op een legitieme manier te behalen. Het lijkt er hierdoor inderdaad op dat een opeenstapeling van risicofactoren de kans op het vertonen van overlastgevend of crimineel gedrag vergroot (i.e., Wyrick & Howell, 2004; Herrenkohl, Maguin, Hill, Hawkins, Abbot & Catalano, 2000). De resultaten uit dit onderzoek met betrekking tot de gevonden risicofactoren die bijdragen aan overlastgevend of crimineel gedrag liggen hierbij in lijn met de ideeën van onder andere Gottfredson & Hirschi (1990), Merton (1968) en Agnew (2001; 2013).

Van Yperen & Valkesteijn (2013) en Brons et al. (2008) laten in hun onderzoeken zien dat complexe interacties tussen risicofactoren het beste aangepakt kan worden door tegelijk in te zetten op alle vijf de typen kenmerken. Door de jongerenwerkers wordt hier adequaat op gehandeld door de jongeren individuele begeleiding te bieden op verschillende leefgebieden en gesprekken te voeren gericht op een positieve gedragsverandering en initiatieven zoals een samenwerking met Halt. De jongerenwerkers fungeren door middel van een 'adoptieaanpak' als positief rolmodel in de wijk, daarbij stimuleren zij jongeren die een positieve invloed hebben in de wijk door hen te betitelen als 'ambassadeur'. De betrokkenheid van de ouders wordt ook door de respondenten als een belangrijk onderdeel van de begeleiding beschouwt en wordt aangeboden in de vorm van opvoedondersteuning door jeugd- en gezinscoaches. Toch wordt dit doel niet altijd behaald in verband met de gesloten houding van sommige gezinnen of omdat zij niet openstaan voor begeleiding. In de integrale aanpak worden verschillende interventies geboden aan deze jongeren in de vorm van trajecten als JOZ@work of het financieren van cursussen. Om het overlastgevende en criminele gedrag van deze jongeren te voorkomen en te verminderen kan worden gesteld dat de hulpverlening en interventies uit de integrale groepsaanpak veelal overeenkomen met de bewezen effectieve interventies uit de literatuur.

Over het algemeen zijn de interventies en zorg- en hulptrajecten die ingezet worden op de jongeren uit de integrale groepsaanpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen effectieve middelen voor jongeren die te maken hebben met lichte problematiek, zoals jongeren waarbij het veelal ontbreekt aan gezin- en omgevingsfactoren en doorgaans alleen te maken hebben met individuele risicofactoren. Geconcludeerd kan worden dat deze jongeren doorgaans te maken hebben met veel risicofactoren op vijf verschillende typen kenmerken. Gesteld kan worden dat een deel van de groep te maken heeft met (zware) multiproblematiek.

De samenwerking kan volgens de respondenten verbeterd worden door beter met elkaar af te stemmen. Het delen van informatie met de integrale partners blijkt een struikelblok te zijn op punten van vertrouwen (zowel onder elkaar als richting de jongeren),

onduidelijkheid over de rolverdeling van partners en de noodzaak tot dossieropbouw. Met betrekking tot de integrale aanpak wordt er aangegeven dat de groep te groot is om volledig op te kunnen focussen en er teveel sprake is van vrijblijvendheid richting de jongeren. Jongerenwerkers uitten dit door een behoefte aan hulpmiddelen waarbij zij door kunnen pakken in de begeleiding. Hieruit blijkt ook dat er een aantal jongeren zijn die begeleiding weigeren en niet mee willen werken. Politieagenten uitten dat zij een gebrek aan consequenties ervaren met betrekking tot de jongeren die zorg- en hulptrajecten weigeren maar overlastgevend of crimineel gedrag blijven vertonen. Zij hebben een behoefte aan een duidelijk plan van aanpak en dossieropbouw zodat zij zicht hebben op de situatie en jongeren in samenspraak met de gemeente op kunnen schalen. Bovendien komt uit de resultaten naar voren dat een aantal van deze jongeren criminele activiteiten plegen. Op basis van de empirische bevindingen kan afgevraagd worden of een aantal van de jongeren uit de integrale groepsaanpak te zwaar zijn om door het jongerenwerk begeleid te worden. (Lichte) interventies en zorg- en hulptrajecten zijn op basis van deze gegevens niet zinvol onder een aantal van deze jongeren.

6. Beleidsaanbevelingen

Op basis van de normatieve kaders van de respondenten die in dit onderzoek in kaart zijn gebracht zijn diverse aanbevelingen geformuleerd met betrekking tot de wijze waarop de integrale groepsaankpak beter kan aansluiten op de problematiek die zich voordoet onder de jongeren uit de groepsaankpak in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen. Hiermee wordt antwoord gegeven op de onderzoeksvraag: *“welke advies en beleidsvoorstellen kunnen op uitvoerend niveau worden gedaan ten aanzien van de integrale aankpak jeugd in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen”*. Zoals in de conclusie is besproken sluit het beleid met betrekking tot de problematiek en inzet qua interventies en zorg- en hulpverleningstrajecten over het algemeen goed aan op de praktijksituatie. De knelpunten die uit de resultaten naar voren zijn gekomen doen zich voornamelijk voor in de uitvoering van het beleid, en hier valt dan ook de meeste winst op te behalen.

De keuze voor een specifieke aankpak is afhankelijk van het type jeugdgroep. In het geval van een overlastgevende groep zoals het geval is in Bospolder, Tussendijken en Spangen, zullen eerst de criminele jongeren aangepakt moeten worden, waarna de overlastgevende jongeren door het jongerenwerk begeleid kunnen worden. Het beleidsadvies zal zich dan ook richten op de behoefte van de respondenten om door te kunnen pakken op zogenaamde “niet-willers” en de begeleiding van de jongerenwerkers te beperken tot overlastgevende jongeren.

1. Categorisering

Om de integrale aankpak jeugdoverlast en criminaliteit in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen te verbeteren is het verstandig om op basis van de resultaten beschreven in dit onderzoek een duidelijke categorisering te maken van de groep die zij voor zich hebben. Een eerste beeld van de jongeren is door de politie in samenwerking met het jongerenwerk in kaart gebracht middels de beke- shortlist methodiek (Ferwerda, 2009). Dit is echter een momentopname en zal in de loop van de tijd aangepast en uitgebreid moeten worden met nieuwe informatie van de gemeente, het jongerenwerk, politie en het Openbaar Ministerie (OM) (Ferwerda, 2009). Afgevraagd kan worden of een aantal van de jongeren uit de integrale groepsaankpak te zwaar zijn om door het jongerenwerk begeleid te worden. Het is daarom nodig deze jongeren nogmaals te categoriseren waarbij duidelijk moet worden met welke jongeren begeleiding door het jongerenwerk kan worden doorgezet en bij welke jongeren opschaling naar een repressieve aankpak nodig is. De gemeente heeft hierbij een regisserende rol en stuurt de verschillende partners aan. De reden voor deze regierol is dat voor elke problematische jeugdgroep een meersporenaankpak vereist is en elke aankpak gecoördineerd moet worden, onafhankelijk van welke partner de grootste rol heeft in het aanpakken van de problematische jeugdgroep (Ferwerda & Van Ham, 2010). Het beeld van

de politie over de groep wordt hier dus ook aangevuld met informatie van andere partijen (zoals het jongerenwerk) en er wordt een verdiepende analyse gemaakt. Hierin worden de individuele leden en netwerken in kaart gebracht door middel van bijvoorbeeld een netwerkanalyse (Ferwerda & Van Ham, 2010).

2. Registreren

Uit de resultaten blijkt dat de politieagenten behoefte aan een duidelijk plan van aanpak en dossieropbouw zodat zij zicht hebben op de situatie, en jongeren in samenspraak met de gemeente op kunnen schalen. Zodat de jongeren uit de groepsaanpak ook consequenties ervaren van het voortzetten van overlastgevend of crimineel gedrag. Daarbij komt naar voren dat de respondenten ervaren dat de samenwerking met de integrale partners, en met name de politie, kan verbeteren. Een ketendossier waarbij alle integrale partners informatie kunnen toevoegen is bij het opstellen van een plan van aanpak een wenselijk middel om fragmentatie van informatie te voorkomen. De nadruk wordt hierbij dan ook gelegd op samenwerken en afstemmen. Dit kan gestimuleerd worden met het opbouwen van een gezamenlijk plan van aanpak en dossier, waarbij de rol van de partners in de aanpak van het individu wordt verduidelijkt (Ferwerda, 2009).

Het is belangrijk ervoor te zorgen dat de aanpak van een jeugdgroep in verhouding staat tot het probleem. Omdat een problematische jeugdgroep fluïde is doordat zij onder andere de straatcultuur verplaatsen naar social media (Van den Broek, 2013), en zij zich van een overlastgevende groep kunnen manifesteren tot een criminele groep is het belangrijk alle informatie over deze individuele jongeren en groep te registreren. Dit kan door gebruik te maken van de voorgaande genoemde netwerkanalyses en door daarbij gebruik te maken van een zogenaamd ketendossier (Ferwerda, 2009). Op dit moment is het beeld vanuit de interviews met het jongerenwerk en politieagenten ontstaan dat er onvoldoende focus ligt op een gericht plan van aanpak en richtlijnen waarbij consequenties voor de jongeren helder worden benoemd. De politieagenten die voor dit onderzoek zijn geïnterviewd geven aan behoefte te hebben aan een plan van aanpak en een dossieropbouw. Dit advies is dan ook gebaseerd op deze behoefte. Op basis van een gedeeld beeld van de groep, verkregen uit de informatie verwerkt in stap 1 (categorisering) wordt een plan van aanpak gemaakt, bestaande uit verschillende soorten maatregelen, die worden uitgevoerd door de organisatie tot wiens taak dit behoort (Ferwerda, 2009). Samenwerking is hierbij essentieel om de verschillende soorten maatregelen en de uitvoering hiervan met elkaar af te stemmen.

2.1 Plan van aanpak

Het plan van aanpak wordt op maat voor ieder individu uit de groepsaanpak en de jeugdgroep als geheel opgesteld. In het plan staan de doelen omschreven en de interventies, zorg –en/of hulptrajecten die worden ingezet om deze doelen te kunnen verwezenlijken. In dit plan worden ook de resultaten weergegeven, zodat er te zien is of bepaalde doelen reeds behaald zijn en of de jongeren goed hebben meegewerkt aan het traject. Wanneer iemand weigert mee te werken is het vervolgens gemakkelijker om op te schalen. Het is dus erg belangrijk regelmatig te evalueren en het plan van aanpak bij te werken.

In het plan van aanpak kunnen bijvoorbeeld de volgende zorg- en hulptrajecten en interventies worden opgenomen:

- Groepsgerichte maatregelen, zoals bijvoorbeeld correctief optreden van jongerenwerk en sportactiviteiten om contact op te bouwen met de jongeren uit een groep;
- Domeingerichte maatregelen, zoals het aanpassen van verlichting en het plaatsen of weghalen van bankjes;
- Persoonsgerichte maatregelen gericht op specifieke problemen van een jongere, zoals zorgen voor een zinvolle dagbesteding door het jongerenwerk of maatregelen waarbij afspraken gemaakt worden over individuele trajecten voor leden van een groep (Ferwerda, 2009).

In het geval van een overlastgevende groep, zoals de groep die het onderwerp vormt van dit onderzoek, is de rol van de gemeente essentieel, omdat de aanpak van overlastgevende groepen vaak vraagt om een mix van aanpakken (Ferwerda, 2009).

2.2 Dossieropbouw

Aanvullend op het plan van aanpak kan een “nee- dossier” opgebouwd worden. Uit de resultaten is gebleken dat het dossier op dit moment voornamelijk bestaat uit politiegegevens (zoals de criminele carrière). Uit de resultaten is gebleken dat de jongerenwerkers een ‘stok achter de deur’ missen wanneer de begeleiding van een jongere stagneert.

Het advies is het dossier aan te vullen met informatie van het jongerenwerk. In het plan van aanpak is bijgehouden waar de jongere aan heeft meegewerkt, en waar de jongere niet aan heeft meegewerkt. Ook is er te zien welke inzet een positief of negatief resultaat had. Met deze informatie kan een “nee- dossier” worden vormgegeven. Ook kunnen overlastmeldingen van bewoners in dit dossier worden opgenomen. Dit dossier kan vervolgens gebruikt worden door de integrale partners in de groepsaanpak om de jongere

eventueel te kunnen opschalen naar een aanpak gericht op bestuursrechtelijke of strafrechtelijke interventies of het kan een belangrijk middel zijn om mee te geven aan de hoofdofficier van justitie wanneer een jongere terecht staat voor een gepleegd delict (Ferwerda, 2009). Ten slotte kan een sfeerbeeld van de jongeren in kaart worden gebracht door middel van een sfeer PV.

2.3 Sfeer proces- verbaal

Zoals beschreven is kan een sfeerbeeld van het individu in kaart worden gebracht (Hoekendijk, 2017). Dit wordt op dit moment alleen door de politie gedaan, maar kan ook als middel gebruikt worden door andere integrale partners. Een sfeer PV kan als extra middel worden gebruikt waardoor niet alleen gegevens van de politie wordt gebruikt in het opbouwen van een (straf) dossier, maar ook belangrijke informatie van de andere integrale partners.

In het sfeer PV wordt de houding en het gedrag van de jongere richting het jongerenwerk, de handhavers en politie beschreven. Een combinatie van deze informatie geeft een duidelijk beeld wat de jongere is aangeboden qua zorg- en hulptrajecten en hoe de jongere zich de laatste tijd heeft gedragen op het gebied van gedrag en houding, overlast en criminaliteit. Dit maakt dat het OM naast het delict ook de rol in de groep en de impact die een jongere heeft op de wijk kan meenemen in de strafmaat en het opleggen van bijvoorbeeld bijzondere voorwaarden als een avondklok, contactverbod of meewerken aan begeleiding van een van de partners betrokken bij de groepsaanpak.

3. Bestuursrechtelijke interventies

De gemeente heeft naast een regisserende rol zelf ook belangrijke ‘tools’ in huis om naast de inzet van politie en OM in te zetten wanneer een jongere hulpverlening blijft weigeren en criminele activiteiten pleegt. Op basis van het plan van aanpak en de dossieropbouw kan de gemeente een besluit nemen om op jongeren meer dwang en drang uit te oefenen zoals bijvoorbeeld:

- Verblijfsontzegging/kortdurende gebiedsverboden;
- Alcoholverbod/blowverbod;
- Groepsverbod;
- Avondklok;
- Etcetera (Ministerie van Justitie, z.d.)

Wanneer een jongere niet openstaat voor een sociaal aanbod en overlastgevend/crimineel gedrag blijft vertonen bestaan er mogelijkheden om bestuursrechtelijke interventies op een

innovatieve manier in te zetten. Futuro kan met hun Aanpak Overlast de gemeente begeleiden om een verdiepingsslag te maken in de aanpak van jeugdoverlast en criminaliteit door middel van de inzet van bestuursrechtelijke interventies. Met behulp van bijvoorbeeld een Bestuurlijk Interventie Team bestaande uit de gemeentelijke regisseur, sociale dienst, belastingdienst, politie en de woningbouwcorporatie streeft Futuro met deze aanpak naar een dusdanige beïnvloeding van de overlastpleger dat het overlastgevende en criminele gedrag stopt. Een combinatie van deze partners en het samenvoegen van privaatrechtelijke, bestuursrechtelijke en strafrechtelijke interventies maakt het mogelijk maatregelen te nemen als het in beslag nemen van auto's, uithuiszettingen, het innen van schulden, het korten of stopzetten van uitkeringen en wordt fraude met bijvoorbeeld persoonsgebonden budgetten of studiefinanciering inzichtelijk (Schildknecht, Waalewijn, Akpa en Schonagen, z.d.)

4. Meersporenaanpak

Uit voorgaand onderzoek is gebleken dat om jeugdoverlast en criminaliteit effectief tegen te gaan een combinatie van preventie, interventie en repressie de meest succesvolle uitwerking heeft (Ferwerda, Van Ham & Tjihof, 2010). Daarom wordt in dit advies nogmaals benadrukt dat wanneer een jongere als 'crimineel' wordt gekenmerkt en een besluit wordt genomen tot de inzet van een repressieve aanpak, de mogelijkheid naar zorg- en hulpverleningstrajecten op een gegeven moment altijd opnieuw aangeboden moet worden.

6.1 Overzicht aanbevelingen

De aanbevelingen uit dit onderzoek zijn gebaseerd op gesprekken die gevoerd zijn met partners actief op uitvoerend niveau in de integrale groepsaanpak jeugdoverlast en criminaliteit in de wijken Bospolder, Tussendijken en Spangen. De aanbevelingen zijn specifiek gericht op de wensen van het jongerenwerk en politie om in de aanpak van deze jongeren hen beide een 'stok achter de deur' te geven om door te kunnen pakken wanneer de aanpak stagneert.

Op basis van dit onderzoek is er een goed beeld ontstaan van het normatieve kader dat door de respondenten gehanteerd wordt ten opzichte van de problematiek die zich voordoet onder de jongeren uit de groepsaanpak maar ook met betrekking tot de uitvoering van de integrale groepsaanpak. Er is met dit onderzoek een link gelegd tussen wetenschappelijke literatuur en de praktijk. De geformuleerde aanbevelingen zijn hiermee niet alleen theoretisch onderbouwd maar sluiten ook aan op de normatieve kaders van de

respondenten. Verondersteld wordt dat dit een positieve invloed heeft op de effectiviteit van de aanbevelingen.

Tabel 2

Overzicht aanbevelingen

Aanbeveling	Doel
Categorisering	Verduidelijken van het type jeugdgroep en rol partners: Er wordt een namenlijst van groepsleden gemaakt en een netwerkanalyse uitgevoerd op de personen uit de overlastgevende en criminele groepen.
Registeren	Interventies structureren en onderbouwen aan de hand van een plan van aanpak en dossieropbouw
Sfeer proces- verbaal	De mogelijkheid om een sfeerbeeld van de jongere mee te nemen in de strafmaat en het opleggen van maatregelen door het OM
Bestuursrechtelijk interventies	Dwang en drang uitoefenen op “needossiers” in combinatie met overlastgevende en/of criminele activiteiten
Meersporen aanpak	Vergroten effectiviteit aanpak jeugdoverlast en criminaliteit

7. Discussie

Een sterk punt van dit onderzoek komt voort vanuit de gekozen onderzoeksmethode. Door gebruik te maken van interviews met relevante respondenten is er een duidelijk beeld ontstaan over hoe het beleid *jeugdoverlast en criminaliteit* vorm gegeven is in drie wijken in de gemeente Rotterdam. Op een verdiepende wijze is er een link gelegd tussen de empirische bevindingen en de wetenschappelijke literatuur. Hierdoor is het mogelijk gemaakt de aanbevelingen goed aan te laten sluiten op de behoeften van de respondenten en de praktijksituatie. Een eventuele bias zou kunnen zitten in de weergave van de problematiek die er speelt onder de jongeren omdat deze aan de hand van de kennis en ervaringen van de partners op uitvoerend niveau is weergegeven en dus niet aan de hand van de jongeren zelf. Echter is de verwachting dat de respondenten een grote kennis hebben van de jongeren uit de groepsaanpak en zij een over het algemeen kloppend beeld hebben weten te schetsen. Daarbij moet er gezegd worden dat door de manier van vraagstelling aan de hand van een semi- gestructureerde vragenlijst het mogelijk is gemaakt dieper op bepaalde informatie in te gaan, maar bepaalde onderwerpen ook niet aan bod zijn gekomen. Ondanks dat niet alle risicofactoren beschreven in de resultaten door alle respondenten benoemd werden, wilt niet zeggen dat zij daarom van mening zijn of de ervaring hebben dat deze risicofactoren niet voorkomen onder de jongeren. Hetzelfde geldt voor eventuele ingezette interventies op zorg- en hulptrajecten. Er moet daarbij benadrukt worden dat met betrekking tot de beleidsaanbevelingen er enkel advies wordt gegeven op wat volgens de beleving van de respondenten niet voldoende focus krijgt, dit wilt niet zeggen dat deze stappen in de praktijk mogelijk wel genomen worden. De onderzoeker heeft desondanks niet het idee dat deze manier van vraagstelling van invloed is geweest op de resultaten en is van mening dat er een representatief beeld is ontstaan met betrekking tot de praktijksituatie. Vanwege de gekozen onderzoeksmethode is het echter moeilijk te generaliseren naar andere wijken waar eventueel andere problematiek kan spelen. Het is wel denkbaar de aanbevelingen toe te passen in andere wijken waar een behoefte is aan een verbeterslag in de integrale groepsaanpak jeugdoverlast en criminaliteit. Daarnaast is in dit onderzoek geen rekening gehouden met de eventuele invloed van de etnische achtergrond van de jongeren uit de groepsaanpak op de effectiviteit van interventies en zorg- en hulptrajecten. Gezien de hoge vertegenwoordigen van Marokkaanse jongeren in de groepsaanpak kan verondersteld worden dat dit een rol kan spelen in de doeltreffendheid van de groepsaanpak. Een aanbeveling voor vervolgonderzoek is dan ook om de invloed van de Marokkaanse cultuur op de effectiviteit van interventies en zorg- en hulptrajecten in kaart te brengen. Vervolgonderzoek draagt bij aan het vergroten van de inzichten met betrekking tot het voorkomen, verminderen en verklaren van jeugdoverlast en criminaliteit.

Bronnenlijst

- Agnew, R. (2001). Building on the foundation of general strain theory: Specifying the types of strain most likely to lead to crime and delinquency. *Journal of research in crime and delinquency*, 38(4), 319-361.
- Agnew, R. (2013). When criminal coping is likely: An extension of general strain theory. *Deviant Behavior*, 34(8), 653-670.
- Arbuthnot, J. & Gordon, D.A. (1986). Behavioral and cognitive effects of a moral reasoning development intervention for high-risk behavior disordered adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54, 208-216.
- Atzaba-Poria, N., Pike, A., & Deater-Deckard, K. (2004). Do risk factors for problem behaviour act in a cumulative manner? An examination of ethnic minority and majority children through an ecological perspective. *Journal of child psychology and psychiatry*, 45(4), 707-718.
- Baarda, D. B., De Goede, M. P. M., & Teunissen, J. (2009). *Basisboek kwalitatief onderzoek: handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff Uitgevers bv.
- Bijl, B., Beenker, L. G. M., & Baardewijk, Y. V. (2005). *Individuele Traject Begeleiding op papier en in de praktijk*. PI Research.
- Bovenkerk, F. (2009). *Etniciteit, criminaliteit en het strafrecht* (pp. 1-36). Den Haag: Boom Juridische uitgevers.
- Brons, D., Hilhorst, N., & Willemsen, F. (2008). *Het kennisfundament tbv de aanpak van criminele Marokkaanse jongeren*. WODC.
- Cohen, A. K. (1955). *Delinquent boys: The culture of the gang*. New York: Free Press.
- Deater-Deckard, K., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1998). Multiple risk factors in the development of externalizing behavior problems: Group and individual differences. *Development and psychopathology*, 10(03), 469-493.
- Deelcommissie Justitiële interventies. (z.d.) *Erkende interventies*. Geraadpleegd op 1 juni 2017 van, <https://www.justitieinterventies.nl/erkende-interventies>
- De Groof, S., & Smits, W. (2006). Antisociaal gedrag bij jongeren onder de loep genomen. *Ernstige jeugd-delinquentie: Mythe of realiteit*, 25-52.
- Durkheim, E. (1964). *The Rules of Sociological Method*, ed. George EG Catlin, trans. Sarah A. Solovay and John H. Mueller.
- Ferwerda, H. (2009). Shortlistmethodiek in 7 stappen. *Onderdeel van het Masterplan Jeugdgroepen Nederlandse Politie. Bureau Beke, Arnhem*.
- Ferwerda, H. (2010). *Aanpak problematische jeugdgroepen: Handreiking voor gemeenten*.

- Ferwerda, H.B., van Ham, T., & Tijhof, K. (2010). *Problematische jeugdgroepen in Nederland: omvang, aard en politieproces beschreven*. Bureau Beke.
- Forrest, R., & Kearns, A. (2001). Social cohesion, social capital and the neighbourhood. *Urban studies*, 38(12), 2125-2143.
- Futuro. (z.d.) *Intensive Casemanagement*. Geraadpleegd op 9 mei 2017, van <https://www.futuro.nl/ICD%20Rotterdam.php?pagina=ICD%20Rotterdam&menu=Jeugd>
- Gemeente Rotterdam. (2013). *Programma veiligheid, 2014-2018*. Gedownload op 14 maart 2017, van <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/veilig/Veilig010-Programma-veiligheid-2014-2018.pdf>
- Gemeente Rotterdam. (2014). *Beleidsplan Nieuw Rotterdams Jeugdstelsel, 2015-2018*. Gedownload op 15 maart 2017, van https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/jeugd/Beleidsplan_NRJ_2015-2018.pdf
- Gemeente Rotterdam. (2015). *Beleidskader Jeugd Rotterdam Groeit, 2015-2020*. Gedownload op 15 maart 2017, van <https://www.rotterdam.nl/wonenleven/beleidskaderjeugd/RapportBeleidskaderJeugd.pdf>
- Gemeente Rotterdam. (2015). *Programma Jeugdoverlast en Jeugdcriminaliteit, 2015-2018*. Gedownload op 14 maart 2017, van https://www.persberichtenrotterdam.nl/uploads/Programma_Jeugdoverlast_en_Jeugdcriminaliteit.pdf
- Gemeente Rotterdam (2016). *Programma Rotterdamse Risicjongeren, 2016-2020*. Gedownload op 12 juni 2017, van https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/elke-jongere-telt/Programmaplan_Elkejongeren-telt_-web_maart2016_DEF.pdf
- Gemeente Rotterdam. (2016). *Wijkprofiel Rotterdam 2016*. Geraadpleegd op 10 februari 2017, van <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2016/rotterdam/delfshaven/spangen/trend>
- Gemeente Rotterdam. (2016). *Wijkprofiel Rotterdam 2016*. Geraadpleegd op 10 februari 2017, van <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2016/rotterdam/delfshaven/bospolder/trend>
- Gemeente Rotterdam. (2016). *Wijkprofiel Rotterdam 2016*. Geraadpleegd op 10 februari 2017, van <https://wijkprofiel.rotterdam.nl/nl/2016/rotterdam/delfshaven/tussendijken/trend>
- Gemeente Rotterdam. (2017). *Bevolking Bospolder*. Geraadpleegd op 25 juni 2017, van <https://rotterdam.buurtmonitor.nl/jive/report/?id=bevolking&openinputs=true>

- Gemeente Rotterdam. (2017). *Bevolking Tussendijken*. Geraadpleegd op 25 juni 2017, van <https://rotterdam.buurtmonitor.nl/jive/report/?id=bevolking&openinputs=true>
- Gemeente Rotterdam. (2017). *Bevolking Spangen*. Geraadpleegd op 25 juni 2017, van <https://rotterdam.buurtmonitor.nl/jive/report/?id=bevolking&openinputs=true>
- Gemeente Rotterdam. (z.d.) *Wijkteams*. Geraadpleegd op 16 mei 2017, van <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/wijkteams/>
- Gemeente Rotterdam. (z.d.) *Overzicht taakaccenten*. Gedownload op 4 juni 2017, van https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/stadswachten/overzicht-taakaccenten_defV050716.pdf
- Gemeente Rotterdam (z.d.). *Groepsaanpak*. geraadpleegd op 10 juni 2017, van <https://www.rotterdam.nl/wonen-leven/groepsaanpak/>
- Goethals, J. (2007). *Psychologie en delinquentie: een inleiding in de criminologische psychologie*. Leuven: Acco.
- Gottfredson, M. R., & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford University Press.
- Hartog, B., Vredendaal, W., Cremers, D. (2017). *Interventie: Alleen jij bepaalt wie je bent*. Gedownload op 1 juni 2017, van <http://www.nji.nl/nl/Download-NJi/Werkblad/Uitgebreide-beschrijving-Alleen-jij-bepaalt-wie-je-bent.pdf>
- Hawkins, J. D., Herrenkohl, T. I., Farrington, D. P., Brewer, D., Catalano, R. F., Harachi, T. W., & Cothorn, L. (2000). Predictors of Youth Violence. *Juvenile Justice Bulletin*.
- Herrenkohl, T. I., Maguin, E., Hill, K. G., Hawkins, J. D., Abbott, R. D., & Catalano, R. F. (2000). Developmental risk factors for youth violence. *Journal of Adolescent Health*, 26(3), 176-186.
- Hill, K. G., Howell, J. C., Hawkins, J. D., & Battin-Pearson, S. R. (1999). Childhood risk factors for adolescent gang membership: Results from the Seattle Social Development Project. *Journal of Research in Crime and Delinquency*, 36(3), 300-322.
- Hoekendijk, M.G.M. (2017). *Grondslag politieoptreden verhinderen/geweld verwerking in PV*. Geraadpleegd op 26 juni 2017, van <http://www.zakboekenpolitie.com/Kwaliteitsproject/Politieoptreden.htm>
- Ince, D., Van Yperen, T., & Valkesteijn, M. (2013). Top tien positieve ontwikkeling jeugd. Beschermende factoren in opvoeden en opgroeien. *Utrecht: Nederlands Jeugdinstituut*.
- Jong, J.D.A. (2016). *Verkeerd verbonden. Over foute straten en foute systemen*. Leiden: Hogeschool Leiden, Expertisecentrum Jeugd.

- Jongerenwerk op Zuid. (2016). *Adviseurs van de straat*. Geraadpleegd op 20 maart 2017, van <http://stichtingjoz.nl/adviseursvandestraat/>
- Meij, H., & Ince, D. (2013). *De ontwikkeling van kinderen*. Utrecht: *Nederlands Jeugdinstituut*.
- Merton, R. K. (1968). Social structure and anomie.
- Merton, R. K. (1968). *Social Theory and Social Structure: Enl. Ed.* Free Press.
- Ministerie van Justitie. (z.d.). *Bestuurlijke interventies voor aanpak geweldplegers*. Gedownload op 24 juni 2017, van https://www.veiligheidshuizen.nl/doc/dag/alternatieve_sanctiemodellen/35%20overzicht%20bestuursrechtelijk%20instrumentarium.pdf
- Ministerie van Volksgezondheid en Sport. (2010). *Welzijn Nieuwe Stijl. Brochure*. Den Haag.
- Murray, J., & Farrington, D. P. (2010). Risk factors for conduct disorder and delinquency: key findings from longitudinal studies. *The Canadian Journal of Psychiatry, 55*(10), 633-642.
- Peeters, H., Verschraegen, G., Debels, A., Brosens, G., Van Gestel, V., & Berghman, J. (2005). *Pensioenen en arbeidsmarktflexibiliteit. Een onderzoek naar de sociale bescherming van flexibele werknemers in de Belgische pensioenpijlers*. Academia Press.
- Pommer, E., & Boelhouwer, J. (Eds.). (2016). *Overall rapportage sociaal domein 2015: rondom de transitie*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Putters, K. (2014). *Rijk geschakeerd: Op weg naar de participatiesamenleving*. Sociaal en Cultureel Planbureau.
- Reitz, E., Deković, M., Meijer, A. M., & Engels, R. C. (2006). Longitudinal relations among parenting, best friends, and early adolescent problem behavior: Testing bidirectional effects. *The Journal of Early Adolescence, 26*(3), 272-295.
- Sampson, R. J., & Laub, J. H. (1992). Crime and deviance in the life course. *Annual Review of Sociology, 18*(1), 63-84.
- TK (2002/2003a). *Naar een veiliger samenleving*. Tweede Kamer, vergaderjaar 2002/2003, 28684, nrs. 1-2.
- Van Burik, A. E., Hoogeveen, C., de Jong, B. J., Vogelvang, B., Addink, A., & Steege, M. (2013). *Evaluatie aanpak criminele jeugdgroepen*. Van Montfoort.

- Van den Berg- de Ruiter. A.E., Schouten. G.M., Smit. N. & van Veelen- Dieleman. N.F.A. (2014). *Gezondheid in kaart 2014*. Gedownload op 23 juni 2017, van http://www.ggdrotterdamrijnmond.nl/onderzoek/professionals/gezondheid-in-kaart.html?tx_rkdownload_pi1%5Bfileid%5D=884&cHash=92fb3115efadc9f38a1eab b0d047237c
- Van den Broek, J. (2013). *Van de straathoek naar Facebook: Een onderzoek naar het gebruik van social media door jongeren binnen de straatcultuur*. Geraadpleegd op 24 juni 2017, van <http://www.partnerincrimine.nl/wp-content/uploads/2014/10/Van-de-straathoek-naar-Facebook-J.B.A.-van-den-Broek.pdf>
- Van Dijk, B., Van den Handel, C., & Versteegh, P. (2011). *Hot spot aanpak in vier stappen*. Gedownload op 13 maart 2017, van http://publicaties.dspgroep.nl/getFile.cfm?file=11bdstapin_Hot_spotaanpak_vier_stappen_politie%20Haaglanden%20_DSP-groep.pdf&dir=rapport
- Van Noije, L., & Wittebrood, K. (2008). Sociale veiligheid ontsleuteld.
- Van Zwieten, M., & Willems, D. (2004). Waardering van kwalitatief onderzoek. *Huisarts en wetenschap*, 47(13), 38-43.
- Verhoeven, N. (2010). *Wat is onderzoek?: Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*. Boom Lemma.
- Verschuren, P. J. M., & Doorewaard, H. (2016). *Het ontwerpen van een onderzoek*. Boom Lemma.
- Weinraub, M., Horvath, D.L., & Gringlas, M.B. (2002). Single Parenthood. In: M.H. Bornstein, (Ed.); *Handbook of parenting*. Vol. 3: *Being and becoming a parent* (2nd ed., pp.109-140). Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid. (2005). *Vertrouwen in de buurt* (Vol. 72). Amsterdam University Press.
- Wright, B. R. E., Caspi, A., Moffitt, T. E., & Silva, P. A. (1999). Low self-control, social bonds, and crime: Social causation, social selection, or both?. *Criminology*, 37(3), 479-514.
- Wyrick, P. A., & Howell, J. C. (2004). Strategic risk-based response to youth gangs. *Juvenile Justice*, 9(1), 20-29.

Bijlagen

Bijlage 1 - Topiclijst jongerenwerkers

Algemene vragen

- Bij welke organisatie ben je werkzaam?
- Kun je wat vertellen over je functie?
- Kun je wat vertellen over je rol bij de groepsaanpak?

Begeleidingsproces

- Wat voor jongeren begeleid je op dit moment?
- Hoe krijg je een jongere gewoonlijk aangemeld?
- Welke problemen doen zich het meest voor?
- Hoe komen ze hieraan?
- Wat doe je hieraan?
- Wat voor interventies pas je hierop toe?
- Hoe werkt dit?
- Wat doe je?
- Wat zijn de eerste stappen die je onderneemt in een casus?
- Hoe zie je de rol van de ouders in een begeleidingsproces?
- Hoe gebruik je deze informatie in je handelen richting de jongere?
- Hoe kom je tot een plan van aanpak?
- Met welke partners neem je contact op?
- Welke partners heb jij nodig om tot een goed traject te komen
- Op welke momenten binnen het traject schakel je (Zowel, STJ, Wijkteam, Handhaving, Politie of regisseur) in?
- Hoe stem je het plan van aanpak af op de groepsaanpak?
- Hoe krijg je zicht op de sociale omgeving van de jongere (vrienden)?
- Hoe gebruik je deze informatie in je handelen richting de jongere?
- Hoe krijg je zicht op andere betrokken instanties/partners bij de jongere en/of het gezin, wanneer je een jongere begeleid?
- Hoe reageer je wanneer een jongere niet openstaat voor hulpverlening?
- Wanneer houdt jou inzet op?
- Verschilt jou inzet wanneer de jongere rood, oranje of groen gecodeerd is?
- Zijn er specifieke typen interventies per codering?
- Hoe ervaren volgens jou de jongeren de groepsaanpak?

Advies

- Heb je het gevoel over alle middelen te beschikken om deze jongeren adequaat te begeleiden?
- Zo niet, wat mis je hierin?
- Faciliteiten/middelen/overdracht van kennis/steun vanuit de moederorganisatie
- Zou er iets verbeterd kunnen worden aan de groepsaanpak?
- Hoe ervaar je de ondersteuning in de groepsaanpak (vanuit de regisseur)?
- Wat is jou beeld bij de regierol van de gemeente (stadsmarinier, wijkexpert veiligheid, PGA- expert)
- Hoe ervaar je het informatie delen met andere partijen
- Heb je het gevoel dat je wel eens informatie mist?
- Heb je wel eens moeite bepaalde informatie te delen?

Bijlage 2 - Topiclijst politie en jeugdhandhavers

Algemene vragen

- Bij welke organisatie ben je werkzaam?
- Kun je wat vertellen over je functie?
- Kun je wat vertellen over je rol bij de groepsaanpak?

Opsporings/ signaleringsproces

- Welke problemen doen zich het meest voor/ kun je een beeld van de sfeer in de wijk geven?
- Hoe zijn deze problemen/ dit beeld ontstaan?
- Hoe komt de lijst tot stand?
- Waar is deze op gebaseerd
- Verschilt jou inzet per kleurcodering?
- Hoe krijg je zicht op de sociale omgeving van de jongere (vrienden)?
- Hoe gebruik je deze informatie in je handelen richting de jongere?
- Hoe zie je de rol van de ouders in een begeleidingsproces?
- Hoe gebruik je deze informatie in je handelen richting de jongere?
- Welke partners heb jij nodig om tot een goed traject te komen
- Op welke momenten binnen het traject schakel je (Zowel, STJ, Wijkteam, Handhaving of regisseur) in?
- Hoe wordt er intern gecommuniceerd wanneer een jongere betrokken is bij de groepsaanpak?
- Hoe weet een wijkagent welke jongeren betrokken zijn bij de groepsaanpak?
- Kun je wat vertellen met betrekking tot de adoptie agenten?
- Wat houdt de inzet in wanneer je adoptieagent bent?

Advies

- Heb je het gevoel dat jij en andere partners over alle middelen beschikken om deze jongeren adequaat te begeleiden?
- Zo niet, wat mis je hierin?
- Faciliteiten/middelen/overdracht van kennis/steun vanuit de moederorganisatie
- Hoe ervaar je de ondersteuning in de groepsaanpak (vanuit de regisseur)?
- Hoe ervaar jij de samenwerking met de verschillende partners?
- Hoe ervaar je het informatie delen met andere partijen

- Heb je het gevoel dat je wel eens informatie mist?
- Heb je wel eens moeite bepaalde informatie te delen?

Bijlage 3 - Topiclijst gemeente

Algemene vragen

- Bij welke organisatie ben je werkzaam?
- Kun je wat vertellen over je functie?
- Kun je wat vertellen over je rol bij de groepsaanpak?

Begeleidingsproces

- Welke problemen doen zich het meest voor?
- Wat doe je hieraan?
- Wat voor interventies pas je hierop toe?
- Hoe werkt dit?
- Wat doe je?
- Hoe kom je tot een plan van aanpak?
- Hoe stem je het plan van aanpak af op de groepsaanpak?
- Met welke partners neem je contact op?
- Welke partners heb jij nodig om tot een goed traject te komen
- Op welke momenten binnen het traject schakel je (Zowel, STJ, Wijkteam, Handhaving, Politie of regisseur) in?
- Wordt er een keuze gemaakt qua inzet van verschillende partners in de begeleiding van een jongere?
- Verschilt de inzet wanneer de jongere rood, oranje of groen gecodeerd is?
- Zijn er specifieke typen interventies per codering?
- Hoe krijg je zicht op de sociale omgeving van de jongere (vrienden)?
- Wat is zijn rol in de groep (leider, meeloper)
- Hoe gebruik je deze informatie in je handelen richting de jongere?
- Hoe krijg je zicht op andere betrokken instanties/partners bij de jongere en/of het gezin, wanneer je een jongere begeleid?
- Wat is de verbinding met het lokale veld (straat informatie van de werkers)
- Wordt deze informatie gebruikt in het plan van aanpak?
- Hoe reageer je wanneer een jongere niet openstaat voor hulpverlening?
- Wanneer houdt de inzet op?

Advies

- Heb je het gevoel over alle middelen te beschikken om deze jongeren adequaat te begeleiden?
- Zo niet, wat mis je hierin?
- Faciliteiten/middelen/overdracht van kennis/steun vanuit de moederorganisatie
- Zou er iets verbeterd kunnen worden aan de groepsaanpak?
- Hoe ervaar je de ondersteuning in de groepsaanpak (vanuit de regisseur)?
- Wat is jou beeld bij de regierol van de gemeente (stadsmarinier, wijkexpert veiligheid, PGA- expert)
- Hoe ervaar je het informatie delen met andere partijen
- Heb je het gevoel dat je wel eens informatie mist?
- Heb je wel eens moeite bepaalde informatie te delen?

Bijlage 4 – Codeboom

1. beleidspraktijk

- Interventies
- Hulpverlening
- Activiteiten
- Dagbesteding
- Gedragsverandering
- Opvoedondersteuning
- Positieve jongeren
- Stop inzet
- Niet openstaan voor hulpverlening
- Zelfredzaamheid

2. Risicofactoren

- Gezinsfactoren
- Betrokkenheid
- Directe controle
- Normen en waarden
- Huisvesting
- Opvoedingsvaardigheden
- Sociaal- economische status
- Individuele kenmerken
- Autoriteiten
- Drugsgebruik
- Ethniciteit
- Gedragsproblemen
- Gevoeligheid voor beloning
- Impulsiviteit
- Inkomen
- Internalisering normen en waarden
- IQ
- Nastreven niveau van welvaart
- Schulden
- Vrees voor consequenties
- Wantrouwen

- Leefijdsgenoten en (negatieve) rolmodellen
- Negatief
- Positief
- Straatcultuur
- Omgevingsfactoren
- Negatief
- Werk en school
- Academische aspiraties
- Problemen op het werk
- Vorm van dagbesteding

3. Integrale aanpak

- Beleidspraktijk
- Aandachtspunten
- Positief
- Delen van informatie
- Positief
- Negatief
- Samenwerken
- Positief
- Negatief